THE

HOLY FIRE.

J. D. Shroff.

THE

HOLY FIRE

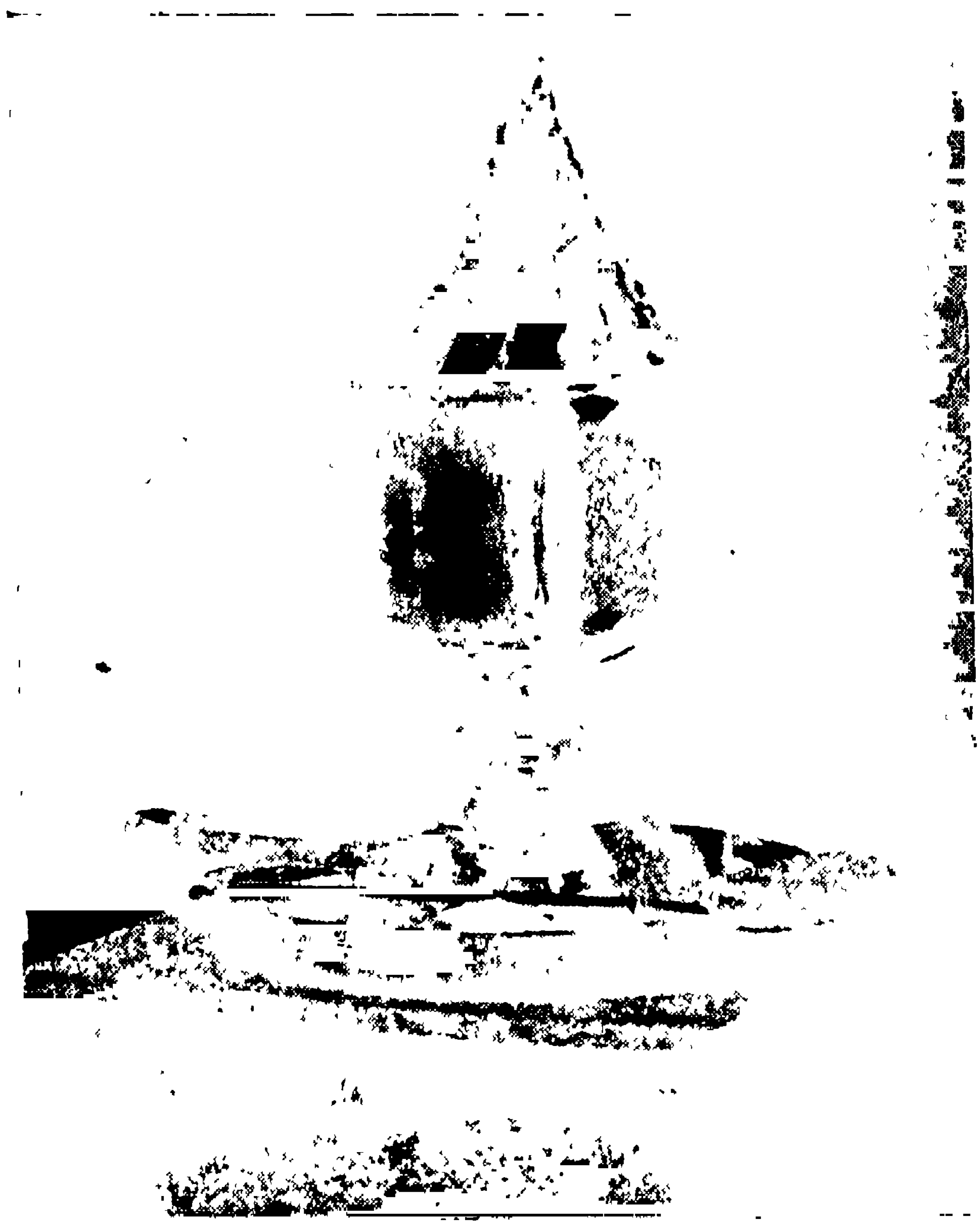
BY

Jamsetji Dadabhoy Shroff.

Printed by Rustom N. Vatchaghandy at
the Sanj Vartaman Press, Nos. 24-26,
Mint Road, Fort, Bombay.

Published by Jamsetji Dadabhoy Shroff,
at Sethna Building Thakordwar,
Bombay.

1915.

Sandosham, Sandosham, eppotham.

CONTENTS.

DEDICATION.

I dedicate this humble effort of mine to one whom God has been pleased to make my eternal partner. Marriage to me is a symbol through which the unseen hand of God is clearly discernible; for the positive and the negative must meet, the man and the woman must unite, before there is any manifestation, and without manifestation there is neither full enjoyment nor comprehension. Hence celibacy means only half the understanding and enjoyment of life. Again between marriage, celibacy and the Sin the fundamental difference is that the function of marriage is to Act and Create whereas to celibacy and the rest come Inaction and Destruction. To Ahuramazda always belong Action and Creation, to Ahriman, Inaction and Destruction.

Thrice Hallowed Be Thy Name!

J. D. S.

14-2-15.

INTRODUCTION.

Our community, more than any other in this vast land, has been receiving, for the last quarter of a century and more, a powerful influx of Western ideas and notions; and we stand at present at a point in our long history which is as critical as it is interesting. We find ourselves at the confluence of two strong streams of culture and civilization. Our hoary Zarathustrian civilization, founded upon our ancient religion, having spiritual aspiration at the very core of its being, intertwining religious thought and occult ritual, not only around our births and navjots, our marriages and deaths, but around the every day routine of our lives, this civilization, thousands of years old—reared up on the

bed rock of a profoundly spiritual view of things-has had intermingling with it the strong currents of Western civilization and thought, so largely intellectual and practical. It is but natural that this meeting together of two different streams of thought and living should disturb, for a time, the smooth course of events for our community, that the calm waters of the ancient Iranian currents should be ruffled by the inrush of the vigorous streams of the more youthful Western culture, and that at the place where the two varying currents come into contact there should be eddies and waves, whirlpools and foam, noise and disturbance. Those that hold on to the ancient spiritual ideals must come into conflict with those who are strongly attracted by modern intellectual notions. Those that feel

convinced that the ancient ideals are founded on the deepest insight into the realities of life must naturally resist all attempts to westernise their community out and out, fearing that such attempts are bound to undermine the very foundations of their existence and put an early and a most regrettable end to the beauties and specialities of ancient Zoroastrian culture. They would feel most anxious that the intermingling of the two currents should result in a harmonious coalition and not in a crushing out of the ancient Zarathustrian type and the substitution of an imitation Westerner. They would be most anxious to make the ultra-heterodox understand that one civilization cannot be supplanted by another, root and branch, and that the results of any such endeavours must be destructive and disastrous to the last degree.

The difficulties of the situation have been very largely enhanced by the fact that there be few who have drunk really deep at the springs of Western culture, while there be many who have not touched its true character at all, but have been carried off their feet by the glitter and the show of the ways of those races that at present rule the world. A pitiable mimicry of the non-essentials of European modes of living, a shortsighted assumption that everything Western is of the best, for every one, merely because it is Western, and the thoughtless adoption of many of the vices of the West, accompanied by a lack of any serious attempts to understand the deep purpose and meaning of our own venerable faith, these have created more difficulties in this period of transition

than would have arisen, if an insight into the fundamental principles of our spiritual philosophy had gone hand in hand with an understanding of the true beauties of Western culture, and a recognition of its many shortcomings. Instead of the unfortunate tendency to produce a superficial imitation of the West, we should in that case have had the adoption of such of the good points of European thought and living as could be assimilated with our ancient Iranian culture. Instead of the denationalising tendency to dress and to talk, to smoke and to gamble, to think and even to pray like our Western brothers, we should have had the desire not only to retain our own ancient nationality but to enrich the same by the treasures of thought and practise which our Western neighbours have placed at our disposal.

Instead of our Europeanised reformers largely ignoring our time-honoured ideals, customs and modes of living, we should have made these the richer and the handsomer, by the refinement and the nobility which the West brought to our doors.

It is very refreshing, therefore, to find a Parsee gentleman of education and culture like Mr. Shroff devoting time and labour to the contemplation of the Fire, that link between the finite and the infinite, that venerated symbol so pregnant of spiritual thought and inspiration. It is, for these reasons, most gratifying that Mr. Shroff should have brought his Western studies to bear on the symbology of the fire, held sacred and worshipped by generation after generation of Zoroastrians, and given us the fruits of Eastern contemplation

harmoniously blended with Western ideas of art. The result has been a most enjoyable treatise, that must give pleasure and edification as much to the meditative Easterner as to the educated Westerner. Mr. Shroff has been able to draw spiritual illumination from his contemplation of the fire and I feel sure all thoughtful Zoroastrians will cordially welcome, as they will thankfully appreciate, his most creditable attempt.

From the physical fire that purifies everything external, one's thoughts naturally turn to the spiritual fire, the function whereof is to purify the heart, to burn away all that is impure, and by reducing the separative self to ashes to transform the frail human creature into a Divine Soshyant, a towering spiritual Being, holding "life and death in His strong hand."

The pious Zoroastrian was meant to pass from the worship of the external Fire that burns on the sanctified altar in his temple, to the inner Fire that glows in the precincts of his heart, and after purifying his physical vesture through the emanations of the fire physical, to purify his mental being with the fire spiritual—verily the Son of Ahuramazda—and thus reach to a merging into the Lord of Light and Glory, the *Apauravim*, that One behind whom none exists. Truly have the sacred Gathas said "Those that by their deeds, their *ashoi*, their truthfulness and pure—minded prayers, reckon Thee, Oh! Mazda, as their Lord, those whose prime guide Thou art, Oh! Ahura, will by reason of their glory, ultimately merge into Thee."

I earnestly trust that Mr. Shroff will continue to work along the admirable

lines he has chosen, and will be able to place in future the further results of his commendable labours before his co-religionists, much to their edification and advantage. I fervently pray that we may have many more students of the type of Mr. Shroff so that the mingling of the two currents of Iranian and European culture might result in harmonious growth and not in a ruinous imitation.

J. J. VIMADALAL.

"I pervade all things in nature, and guard them with my *beams*."

Bhagvad Gita.

"Hear ye with the ears ;
Behold ye the *flames* with the Best Mind ;
Faith's choices must ye new fix,
For yourselves, man and man deciding ;
The great concern is at hand,
To this our teaching awake ye !

Yasna XXX,
Mill's 'Gathas.'

"Whoever spoils my estates, and does not choose me by *bowing before my fire* **(the symbol of the deity)**, retribution may be made to him for his person in the same way. He shall be excluded from every good possession, but not from a bad one filled up with evils, O Mazda !

Gatha Ushtavaiti.
Haug's "Essays on the Parsis."

CHAPTER I.

SPIRITUAL JOY.

The lowest order of joy is the joy of the flesh, which fades fast like a flower and crumbles quickly to dust like the Dead-Sea-Apple. It is the joy of the beasts. It soon brings physical satiation and prevents one's elevation to a higher plane.

Higher in order of joys is the intellectual joy. The appetite for this grows with what it feeds on, and man has but recently begun to share it with the immortals. If we can divest in the Bhagavad Gita Shri Krishna's eloquent philosophy of its metaphysical subtleties we find that He exhorts Arjuna only to

learn WISDOM. Thus the revelation of nature and its manifold joys, which was the monopoly of the gods, mankind is made to share with them. Man too has now learnt to dream of its eternity and infinity and in awe and reverence has either gone to His shrine, made obeissance and worshipped Him, or has become presumptuous and vain and rejected Him.

Lastly there is spiritual joy, the highest of all, that "Joy of Joys" which the great Gnani calls "Sandosham, Sandosham, eppotham." To attain this ethereal joy the disciple has to concentrate his attention with such steady devotion that he slowly enters into CONTEMPLATION. The more he enters into contemplation, the feeling of self-consciousness becomes proportionately less, till he entirely forgets himself and

his surroundings, time and space begin to vanish and become only relative terms, the difference between him and the entire animate and inanimate creation dwindles down to a vanishing point, and then dawns on him that incomprehensible glory of the ever-existing Now, Past and Future are all merged into the everlasting Present, distance and space are all drowned in one indivisible infinity, he finds his one step in Kashmere and the other in Colombo, differences of caste, creeds and religions seem to him to be non-existent and his divine little self merges in the all-pervading Universal-Self, then to him the Mahr and the Brahmin appear to be mere different links of the one unending chain. He then begins to attain that 'Nirvanah'-like joy which is perfect rest and peace and which once

acquired is never lost. All the Mahatmas, Rishis, Gnanis and prophets have in their times attained it and glorified it in terms of the highest praise. Thus Buddha after days of contemplation underneath the fig-tree promulgated his laws of pity, peace, love, virtue and joy to the multitude, and Zarathustra in his time, after contemplating the beams of fire told the assembly the wise sayings of Mazda, the praises of Ahura and the hymns of the good Spirit, the sublime truth which he saw arising out of the sacred flames. "You shall therefore hearken to the soul of nature; *Contemplate the beams of Fire with a most pious mind!* Every one, both men and women, ought to-day to choose his creed between the Deva and the Ahura religion. Ye offsprings of renowned ancestors, awake to agree with

us, to be delivered to you at this moment.*" Zarathustra then delivered the words revealed to him through the sacred flames. In the holy beams of Fire he saw the origin of the pair of twins, the good and the evil, and exhorted his hearers to choose the Good and reject the Evil. Thus for our supreme spiritual happiness our Lord exhorts us in Yasna XXX "To contemplate the beams of fire with a most pious mind."

Now these beams of fire when gazed upon in pious contemplation supply enough spiritual food for thought and reflection. Every aspect of the holy beam has its own heavenly message to give and carries us nearer our Lord than any other conceivable object through which man can hold communion with

* Haug's "Essays."

his God. For man having but physical eyes must have a Symbol through which alone he can see the highest manifestations of his Creator. "In the Symbol proper, what we can call a symbol," says Carlyle, "there is ever, more or less distinctly and directly, some embodiment and revelation of the Infinite; the Infinite is made to blend itself with the Finite, to stand visible, and as it were, attainable there. By symbols accordingly, is man guided and commanded, made happy, made wretched."* Every great religion has its symbol, through which alone its followers can distinctly find some embodiment and revelation of the Infinite. Be it the earthly Cross or the heavenly Crescent, the godly Lotus or the holy Fire, man must have before him some kind of material object in order to acquire

* Sartor Resartus.

a spiritual insight. Even in the 'Bhagavad Gita' we find Shri Krishna supplanting Arjuna's helpless physical eyes with spiritual ones and making him see the different divine aspects of His Own Incarnation. "But as thou art unable to see with these thy mortal eyes, I will give thee a heavenly one, with which behold my divine connection." It was a sight worthy of Arjuna, who was entrusted by Shri Krishna to change for the better the whole history of mankind. "The glory and amazing splendour of the mighty being may be likened to the rising at once of the Sun into the heavens with a thousand times more than usual brightness." Thus Arjuna could see His divine countenance with a heavenly eye and found it an inconceivably mighty orb of splendour and *Fire*. Thus even in the most

ancient Aryan literature God is likened to the sun which is one burning mass of seething fire.

Now let us come to our divine Message which exhorts us to "contemplate the beams of Fire with a most pious mind." A little thinking will tell us that unless we make the sacred fire "the point of concentration," we might contemplate the beams as long as we like and yet get no spiritual vision from it. In all the paintings of the Great Masters we find this law of the "point of concentration" always held sacred. For instance, if in the painting of the Madonna the body of the virgin be apparelled with a garment of such exquisite folds of flowing tenderness or the surroundings be made so enchanting as to distract but for a moment our at-

tention from the divine face in the picture, that instant the artistic value of the whole picture is lost, because it has been deprived of its most indispensable virtue —its point of concentration. So unless our sacred fire be kept in such surroundings as to make the fire the point of concentration, the whole force of the message of our Lord will be lost.

That crystallized tear, the divine Taj Mahal, which is but 'frozen music,' if deprived of its picturesque surroundings, will cease to float in space and lose its ethereality immediately. "The Taj with its surroundings is a spot of unequalled beauty, the heroic size, the wonderful contrast of colours in the materials employed, the setting of noble trees, sweet shrubs and clear water, form a combination that we seek in vain elsewhere." Thus the Taj by itself would

hardly convey any lesson to us without its setting of noble trees, especially the cypresses—which were once there in profusion—sweet shrubs and clear water. Now in all our "Atash-behrams" and "Agiaris" we sadly miss this necessary setting. Here at least the Taj and the Temple differ. But consciously or unconsciously the inner construction of our fire-temples closely resembles the most brilliantly thought out plan of the Taj." "In the apartment above where the show tombs are, the light," says Fergusson, the well-known authority on architecture, "is admitted only through double screens of white marble trellis-work of the most exquisite design, one on the outer and one on the inner surface of the walls." This was required to temper the glare that otherwise would have been intolerable.

Now in all our fire-temples, we have an outward verandah running all round the building, so that the outside glare and noise may be partially subdued. Just inside this verandah we have a big hall to further temper and filter the light and the noise, and right in the centre, exactly as in the apartment of the dead in the Taj or exactly as our Soul—the divine spark according to the Vedanta—is enveloped in the three "Shariras," is kept the holy fire—the spiritual link which connects our historic past with our hopeful future.* Here we see the holy fire ever burning and perennially pointing its flames heavenwards. Now keep but one single blazing light

* Last year Dr. Jeevanji Mody wrote me as follows:—"You must remember one thing that both according to Herodotus and according to the ancient Sculptures, the ancient Fire-Temples were not so shut up as the present ones. So, your devotional remarks about the inner dark room would not apply to the old temples."

in the centre hall or the verandah and all artistic beauty is totally lost. The 'point of concentration' of every devotee, which is fire, is shifted, the attention of the worshipper is drawn away from the light of the fire to the glare of the lamp, and concentration on fire is thereby made hopelessly impossible. Electric or any other powerful light inside the fire-temple, would thus be, from an artistic point of view, entirely out of place.

Reflecting again on the message of our Lord, we are enjoined not only to contemplate the body of the fire or the mere outside of it, but to see fire, limb by limb, to dissect the skin and enter into the very soul of it. Now as fire has the known physical property of destroying all filth, so also it must needs have the psychic qualities of exterminat-

ing all vicious thoughts and elevating and spiritualising the Ego. Thus Parashurama, the sixth Avatar of the God Vishnu " finding no Brahmans to release him by the accustomed ritual from the defilement of his earthly labours dragged on to shore the bodies of fourteen barbarians that he had found washed up from the ocean, burnt them on a funeral pyre, and then breathed life and Brahamanhood into their ashes. On these new made Brahmans he had conferred the name Chitpavan Brahmans, which means "purified by fire."* Hence the soul who comes for his penance, whilst passing through the several different entrances of the fire-temple, is almost half baptised before he reaches the fire. His world outside the temple was his inferno, in the green of the gardens, in the absence

*Valentine Chirol's "Indian Unrest."

of noise, in the subdued light in the verandah, and in the still silence of the hall he has already passed through all the ordeals of the Purgatorio, and near the fire, all his sins are for the time being kept in the back-ground, his wicked thoughts, if not quite weeded out, are temporarily driven away, and near this all-refining spiritual element he crouches on his knees, unsullied and pure.

CHAPTER II.

The Inner Sanctuary of Fire.

Here at least the power of the Evil Spirit is of no avail. We find the two swords, sheathed, indicating the final subjugation of the Power of Darkness. The swords constantly and quietly reflect the glory of the ever burning fire. Now and then strikes the solemn bell, solemnising the glory of Ahura and the fall of Ahriman. The priest in spotless white, an emblem of celestial purity, rings the bell, and the musical intonation rises higher and higher up the dark dome; all earthly sounds the first ring of the bell, but the echo, all invisible and audible only to the soul, "catches every nerve and vibrates through the frame."

A chord is struck in the heart, more powerful than that evoked by the most gifted musician, and slowly and surely we are lifted up into the secrets of infinity. It is "the music nighest bordering upon heaven," says Lamb. Thus when sensation, sight and soul are all lost in solemn contemplation, we find a little heavenly light from the blue sky above crawling in from the top of the dome. It is the window of "escape and hope" into the infinite region, so noticeable in the paintings of all masters past and present.

CHAPTER III.

ASPECTS OF FIRE.

Before we find out how the holy fire gives us a clearer and nearer vision of His divine presence than do the symbols of all great religions, I will here enumerate the different aspects of our holy symbol and strive to show that not only the body of the flame but all its different aspects irresistibly lift us up into His holy presence.

The aspects of fire :—

1. The Perennial heavenward tendency of fire.
2. The smoke curling upwards.
3. The sparks.
4. The light.
5. The coalescent tendency.

6. The infinite curves.
7. Every beam crowned with a crest of deep rosy-red hue.
8. The colour.
9. The burning and burnt-out wood.
10. The coating of cinder.
11. Its law and order.
12. Its delusiveness.
13. Its crackling.
14. Its purity.
15. Its change.
16. Its magnificent splitting into Crescents and Stars.
17. Its swiftness.
18. Its beauty.
19. Its perpetual activity.
20. Its everlasting youth.
21. Its dual character.
22. Its morals and lessons.
23. Its inherent nature to destroy all dirt, dross and filth.

24. It is a connecting link between the past and the present.
25. It is the symbol of the Deity.

Now the first thing that will attract the attention of the devotee in looking at fire is its perennial upward tendency. All elements inflexibly obey the laws of gravitation and are attracted towards the earth, while fire alone is the element which scoffs at the law and points heavenwards. From all earthly distractions the mind of the devotee is thus immediately diverted, and heaven alone becomes the object of his vision. The second thing that he will find inseparable from fire is the smoke, which with its slaty-blue colour—the colour of the sky—ascends in wreaths to the sky. Thus only these two aspects of fire, the beams and the smoke, are enough to give the devotee his first spiritual baptism.

Now that the whole body of fire is made his sole point of concentration, he finds its outer garment slowly beginning to disclose its inner vital element. He sees that the different beams of fire have a coalescent tendency and from all sides they seem to concentrate their energies in a brotherly clasp; the small and the large flakes, the recently kindled or the full-fledged flames, appear to forget their differences of birth and rank and coalesce in one divine unity. Thus in fire our Lord Zarthustra must have seen and felt the sacred union and striving of all heterogeneous elements towards one common goal and destiny, towards

"That God, which ever lives and loves,
One God, one law, one element,
And one far-off divine event;
To which the whole creation moves.*"

* Tennyson's "In Memoriam."

Contemplating them more closely, these beams will be found projecting not in straight lines but in exquisite flowing curves of different gradations, into the "mortal and the immortal curves," which Ruskin in his "Modern Painters" has so well explained. "The one having an appointed term of existence, the other absolutely incomprehensible and endless, only to be seen or grasped during a certain moment of their course. And it is found universally that the class to which the human mind is attached for its chief enjoyment are the endless or the immortal ones." Curved lines in all the noble works of Great Masters are always used to express either infinity, grace, beauty, youth, modesty or mystery, whereas straight lines everywhere depict the finite.

Again look deeper into the very soul of the beams and you will find each beam crowned with a crest of deep rosy-red hue. The influence of colour on mankind is both irresistible and inevitable. Carlyle in his "Sartor Resartus" thus speaks of colour influence on the mind of mankind. "Again what meaning lies in colour! From the soberest drab to the high flaming scarlet spiritual idiosyncracies unfold themselves in choice of colours. If the cut betoken intellect and talent, so does the colour betoken temper and heart." Now the colour of the crest of the beams is deep rosy-red and love's colour according to Milton is "celestial rosy-red." Milton has not vainly painted love with a "rosy-red" hue. He must have felt and realised the ethereal feelings of young innocent lovers stamped on the

cheeks with deep rosy-red hue, and thought of the heavenly union awaiting His blessings, and he must have marked a poor hungry soul, also crying and weeping for a mere crumb of bread to meet the indispensable demands of nature, receiving alms and blushing with a bright-red divine glow, in order to express his deep gratitude and love towards the Giver. The great poet must have thus felt scarlet and red to be the colour of gratitude and Love, gratitude and love towards the all merciful Giver, and clothed Love with "celestial rosy-red hue." Love of course in a boundless and infinite sense is here meant. It comprises within its fold the love of family and friends, the love of community and country, the love of our enemy for which Christianity is so justly noted, the love of all mankind, in

fact, and love in the highest sense, which is God.

A little more concentration on fire and the worshipper finds the sparks shooting out, brilliant in all their glorious but too ephemeral existence, passing into nothingness. But says Professor Teufelsdrockh, in Sartor Resartus "We are light sparkles floating in the Aether of Deity." Here in this line an infinity unfolds itself. In the first place we *Are* ; our life is not a dream but a positive fact. Then we are *Light* sparkles. We are in fact so light as to be without any worth or weight and are quite at the mercy of the forces from the unknown deep. Again we are *Sparkles*, not even sparks, almost an infinitesimal quantity, before His Divine Self, "floating in the Aether of Deity." Ours is not a solid foundation but we merely float on

the wayward currents of the wind and the wave. Mark again the word *Aether*. Man is not meant to live like a hog, but he is to "erect himself above himself," and weave his web in a more spiritual atmosphere—the Aether of Deity! The Aether of *Deity* presupposes man to be nearer his God than any other earthly creature. Finally, if we are sparkles floating in the Aether of the Deity, then the Deity Himself must needs be Fire. Sparks and sparkles shoot from fire alone and if we are sparkles, God is Fire. This is the moral of sparks.

Having drunk so deeply from the fountain of fire the devotee feels himself bathed in the light of fire; and God is Light.* He hears the crackling of the

* God is light and in Him is no darkness at all.—"Scriptures."

sandalwood and traces an unconscious harmony in the act of his fellow-worshippers cracking their finger-joints to ward off the evil spirit. His concentration now is intense and takes the place of contemplation. He has soared a step higher. He sees the glow of live cinders covered over with a thin coating of ashes. These cinders have done their duty, they are losing their light and heat. But the majesty they retain is the majesty of the "Fighting Temeraire" in Turner's famous picture, where the whole heavens in one burning mass of fire and light signalise the passing away of a glorious era. The devout worshipper finds in the fire law and order—law in its defiance of the laws of gravitation and order in its coalescence—truth and beauty of the highest order. He falls on his knees in solemn

supplication, feels his insignificance before the Maker of all things and with becoming propriety dips his finger in the ashes of the holy fire and presses it on his forehead—the seat of his soul. He sees with his inner eye the fire which his forefathers had brought from Persia, consuming his own sandal offerings as well as the oblations of all future times, and finds his past, present and future indissolubly connected with spiritual chains of the holy fire, and thus gets his faith the more deeply ingrained within him.

"Yes, we beseech for Thy Fire
Through its holiness strong, O Ahura,
Most swift it is, and most mighty
To the believer shining for succour ;
But for the hater, O Mazda,
It showeth with Javelins vengeance!"*

* Yasna XXXIV, Mill's Gathas.

Again the great truth and moral of fire are that it teaches humility. The purest of all elements, it has to pass through several ordeals before the disciple of Zarathustra pays obeisance and reverence to it. The sacred fire in the Atash Adarans and Atash Behrams is not the ordinary fire burning on our hearths. It has undergone several ceremonies. In the Fire Temple fires from various places are brought and kept in different vases. "Great efforts are also made to obtain fire caused by lightning. Over one of these fires a perforated metallic tray with a handle is held. On this tray are placed small chips and dust of fragrant sandalwood. These chips and dust are ignited by the heat of the fire below, care being taken that the perforated tray does not touch the fire. Then a new fire is created out of the

first fire. Then from the new fire another is created by the same process."* The process is repeated nine times and then at last the fire is considered pure. If then an element such as this which with its brightness, activity, purity and incorruptibility, bearing the most perfect resemblance to the nature and perfection of the Deity requires to be purged of its impurity nine times before it is considered absolutely pure, how much more should man, who is "shapen in iniquity and born in sin," require purging and purification, before he can lay claim to be even virtuous or pure? This is the great lesson of humility driven home to us through our holy symbol.

Again Fire embodies in it the whole law and principle of change. There is

* "Karaka's" History of the Parsis, Vol. II., P. 211-214.

nothing in the universe which is constant. From the material to the spiritual, from youth to old age, from death to resurrection, we find ourselves pinioned on a whirling wheel of change. Fire constantly reminds the devotee of the great immutable Law of Change. From wood to smoke, fire, cinder and ashes it continuously undergoes a change *without changing its own nature.* Hence Fire is considered Eternal.

The devotee now gets a vision of a new spiritual world and the deeps of infinity begin to be visible to him. In this whole burning mass of flame full of transcendent brightness and refulgent light, the worshipper notices the burning wood with its charcoal black colour. It is the great law of polarity, the dark indispensably mixed with the bright, the evil inevitably mixed with the good, that

he sees in Fire. In this moment of intense concentration and reflection, he finds the black wood steadily burning out and giving place to the bright-red burnt-out wood, covered over with white ashes. It is the final displacement of the dark by the bright, the final conquest of the good over the evil. Thus we find in the scale of evolution, that the higher and higher man rises, the lesser and lesser become his imperfection and sins, till in some distant future, he approaches that happy millenium which Zarathustra himself has most emphatically prognosticated in Yasna XXXIV.

"Doctrines, Ahura and Actions,
Tell me which are the best ones,
Mazda,
And the debtor's prayer of the
praisers,

Tell me this with the Law and Thy
Good Mind,
And by Sovereign Power and grace
bring on
This world's PERFECTION."

Also in the "Patet Irani" Zarathustra prognosticates the coming of the millenium in the clearest terms:—"I am wholly without doubt in the existence of the good Mazdayasni Faith, in the coming of the resurrection and the later body, in the stepping over the Bridge Chinvat, in an invariable recompense of good deeds and their reward, and of bad deeds and their punishment, as well as in the continuance of paradise, IN THE ANNIHILATION OF HELL AND AHRIMAN AND THE DEVS, THAT THE GOD ORMAZD WILL AT LAST BE VICTORIOUS AND AHRIMAN WILL PERISH,

together with the Devs and the offshoots of darkness."

This also makes clear what Zarathustra meant, when after exhorting the multitude to "contemplate the beams of fire with a most pious mind" he said - that "in the beginning there was a pair of twins.............., these are the good and the base, in thought, word and deed. Choose one of those two spirits ! Be good, not base" ! Be it remembered that from the carnal appetite of the beast man is only but just emerging. He has still the brute within him which needs to be steadily exorcised and exterminated. Countless years we may have to yet pass through, but the millenium is certain to come, the distant dream of Utopia is sure to be realised. Thus the Master must have seen in the flames Evil extinguished and

Good eternally flourish. FIRE THUS MUTELY PROCLAIMS THE VICTORY OF AHURA AND THE FALL OF AHRIMAN.

In volume XI Stanza CCLXIV of the Dinkard we find "They considered this, too, thus: Namely Ahariman should be thus CAST OUT from the world; every one for the sake of self shall extract (him) from the body, since Ahariman has his abode in human bodies. Consequently when he has lodgment in the bodies of men, HE WILL BE EXTERMINATED FROM THE WHOLE WORLD; since so long as in the body of any one whatever in this world a dwelling is made by a (Drug) Ahriman (will be) in the world."

Henceforward to the devotee veils after veils are lifted up, and he finds, *almost* all the beams of fire magnificently SPLITTING in the form of

Crescents with their dual points fixed heaven-wards. So *swift* is the flow of flame,—and I think it is swifter than all the elements, for Zarathustra himself calls it "most swift,*"—that it requires absolute concentration on the holy beams before the devotee can trace this magnificent splitting of the scarlet-crested beams in the crescent-curves of ethereal animation. Now, the Crescent is universally considered a great symbol of hope, and the ends of all beams are one magnificent row of Crescents, through which scintillating stars of high moral lessons shoot, swim, and disappear with a perfume of the ever-living hope left behind them. His contemplation is now too deep for self-remembrance and in the heavenly calm and

*Yasna XXXIV, Mill's Gathas.

peace which follow, he finds himself perfumed in the aura of the highest joy. The divine spark in him now glows with the utmost resplendence.

"ATHRO AHURA MAZDAO PUTHRE TAV ATRASH PUTHRE AHURA MAZDAO."* Here comes the highest philosophy of our religion. "Fire is the purifier, Fire is the son of God." Fire is not God Himself, for He is UNKNOWABLE. The physical fire which we see is but a mere reflex of the Divine Fire which the finite can never conceive. We all live, move and have our being because of the primordial fire which is within us as well as everywhere. Primarily it was fire which brought forth Motion, and without Motion the whole universe would have been non-existent. Also when Christ said that he was

* Atash Nyaesh.

the 'Son of God,' he was in the right for the divine spark which was in him was from the original Fire of God. The real God is for ever unknowable. The nearest approach to human comprehension is our symbol Fire which alone can give a faint idea of the Infinite to the Finite. Finally, the soul of the devotee is so entirely wrapt in contemplation that he finds fire to be divested of all its physical aspects and sees in this fire not the original Light, but a mere reflex of that Divine Something, which we with the limits imposed on our intelligence can never know, and which we call in the absence of any other name *Fire*.

The devotee immediately falls prostrate, becomes certain of his absolute insignificance before the Giver of all things and thanks the holy Spitma

Zarathustra "who gave us the divine knowledge and prays to the glory of the Most Knower of Good, the Most Wise, Professor of RAE or brilliant lustre of spiritual knowledge, the most Possessor of Glorious Light among all the souls that are passing from Infoldment to Unfoldment."*

"And (when) any person during one-third part of the interval (matigan) of Night keeps fire burning in, all the evil influences (Shaeda) are thereby (azash) everywhere (Kola aigh) destroyed. (2) And as long as (hand zaman vad) the fire stands burning, everywhere that *fire opposes gloom and darkness, cuts them off entirely and renders them invisible and unknown.* (3) That action moreover brings help in the spiritual world for whomsoever (gumart) to break

* Ervad Masani's "Zoroastrian Rituals."

darkness and render gloom invisible. (4) And that light which causes darkness unseen and inapparent, rises upward (lalayegavînûnêt) in the spiritual world before the soul of the man for whom the light subsists, and renders the man's soul enlightened (rushan), happy and comfortable (asan)."*

Fire, again, as we know has been held sacred since the beginning of history. "Our heroic fathers were not the only people in the ancient world to hold fire sacred; but from time immemorial many races of men have held it so. The Egyptians had a fire burning day and night in every one of their temples, and their Osiris Ani identified himself with it. "I am the great one, Son of the great one: I am Fire, the Son of Fire.........I am Osiris, the Lord of

* Dinkard, Vol. XI, Chap. CCXXV.

Eternity." "The Greeks and Romans likewise had a fire burning in all their towns and villages. The Mexicans and Peruvians had their "National Fires," burning upon large pyramids. The so-called "eternal lamps" that are seen in some Byzantine and Catholic Churches are further evidences of the hold which fire has always had over the heart and imagination of man. The most sacred spot in Rome was the "Regia" on which stood the Temple of Vesta, where the sacred Fire burned night and day. No Greek or Roman crossed the frontier without carrying an altar where the fire burned night and day.........In fact in ancient Greece every hearth was an Altar, and its three social organisms the nation, the gens, the family had fire for their common symbol. The Vedas in a

like manner taught that the hearthfire was co-substantial with the cause of generation."*

May this Fire then eternally flourish!

"Agne naya supathâ râye asmân
vishvâni deva vayunâni vidvân
yuyodhy asmaj juhuranani eno
bhûyishthâm te nama-uktin vidhema."

(Agni! provide us with riches through good fortune, O thou god, who knowest all arts of obtaining wealth! Remove from us all faults at which thou hast felt angry with us; let us prepare for thee a most excellent hymn for thy worship)†

* Wadia's "Message of Zoroaster."

† Rigveda, i, 189, I.

CHAPTER IV.

The Esoteric Teaching.

In esoteric teachings and "Secret Doctrines" God is always identified with fire. We find 'fire,' 'flame,' 'day,' 'bright-fortnight,' to be the different names of various deities which preside over the cosmospsychic power. Shankaracharâya, the greatest of the Esoteric Masters of India, says that Fire means a deity which presides over Time (kâla). Also the Lord is here spoken of as "a consuming *Fire* who shall be revealed with his mighty angels in flaming fire." Again the God Vishnu will return on Kalkî, the White Horse, "as the last Avatâra" amid fire and flames." Fire in this occult science is regarded as Aether in its purest form,

whereas the unity of matter and Aether is considered the "second, manifested deity in its universality." In this mystic faith we have two Fires, "the first, or the purely formless and invisible Fire, concealed in the Central Spiritual Sun; while the Fire of the Manifest Cosmos is Septenary throughout both the universe and our Solar System." Even Brahm is known as the "Fire-god and the Hindu Agni as the refulgent Deity from whose body issue a thousand streams of glory and tongues of flame and in whose honour certain Brahmins to this day maintain a perpetual fire." *

* "Secret Doctrines" by Madame Blavatsky.

CHAPTER V.

Can Fire be Painted?

To paint the fire, so as to give a vivid representation of it in all its manifold aspects, I think is well nigh impossible. But in order to appreciate all the difficulties of painting the fire, let us see how the painting of a growing leaf has defied the attempts of the best of the Masters. "For as in every group of leaves some are side ways, some foreshortened, some crossing each other, every one differently turned and placed on the others, the forms of the leaves though in themselves similar, give rise to a thousand strange and differing forms in the group; and the shadows of one passing over the others, still further disguise and confuse the mass, until the

eye can distinguish nothing but a graceful and flexible disorder of innumerable forms, with here and there a perfect leaf on the extremity or a symmetrical association of one or two, just enough to mark the specific character and to give unity and grace, but never enough to repeat in one group what was done in another."* Hence Ruskin's sarcastic advice to presumptuous young painters :—"Paint the leaf as they grow! If you can paint one leaf you can paint the world." Add to such physical difficulties the spiritual mysteries of fire, and the task of painting it is sure to put even Titian or Turner to thoughtful trouble. Every aspect of fire is so closely connected and mixed up ; there is such a variety in its perfect unity. Look at the beam and the smoke

* Ruskin's "Modern Painters."

is lost, look at the smoke and the spark is gone, look-at the spark and the colour has vanished, look at the colour and its light has disappeared, look at the light and its life and spirit have fled, look at its life and spirit and its truth and moral are forgotten ; meditate on its truth and moral and the whole will be "confusion worse confounded." Thus even the noblest Masters, who had an insight into most things and whose capacity knew no bounds, seem to have given up the attempt of painting fire in utter despair. In all the six masterly volumes of Ruskin's "Modern Painters," we do not find one word or even a stray hint about fire, when almost all conceivable objects under the sun have been touched and treated exhaustively. Amongst the later painters "The Fire of London by Stanhope Forbes, R. A., is

the best attempt at painting fire. His fresco at the Royal Exchange deserves at least a passing attention, for the painter here has strained every nerve to attain the unattainable. Fred. Walker's "Vagrants," Blominer's "At The Fire Side," and other similar productions by known and unknown hands are only but an effort "to paint the soul."

Such are some of the aspects of our Holy Fire, the Symbol which Zarathustra in his great wisdom conceived to be the highest and the holiest and the most worthy of adoption. And while we offer through its medium our homage to the Maker of all things, let us remember that we are invoking the Infinite by the help of a symbol, which, pure, purifying, and awe-inspiring, is the very essence of the Divine.

"Yea, I conceive Thee mighty,
Ahura mazda,
When aids Thine hand hath nurtured close appear,
Aids which as rewards Thou'lt
give for good or evil,
Thy Fire's flame therewith, the
strong in Justice,
And when to me Thy Good
Mind's strength draws near."

Yasna XLIII
Mill's Gathas.

આપણા

પવીત્ર આતશ.

રચનાર:

જમશેદજી દાદાભાઈ શરાફ.

રૂસ્તમ ન. વાચ્છાગાંધીઍ સાંજ વર્તમાન
પ્રેસમાં છાપ્યું. નાં૦ ૨૨–૨૪–૨૬,
મીન્ટ રોડ, કોટ, મુંબઈ.
જમશેદજી દાદાભાઈ શરાફે રોઠના બીલ્ડીંગ,
ઠાકોરદવાર, મુંબઈ મધે પ્રગટ કીધું.

૧૯૧૫.

સાંકળિયું.

અર્પણપત્રીકા.

પરવરદેગારે જેને મારી હંમેશગીની ભાગ્યણ બનાવવાની મેહેરબાની કીધી છે તેને હું આ મારી નમ્ર કોશેશથી તઇયાર થયલું પુસ્તક અર્પણ કરૂં છું: લગ્નને હું એક એવું ચિન્હ સમજું છું કે જેની મારફતે ખોદાનો અણદીઠ હાથ ખુલ્લી રીતે પરખાઇ આવે છે; કારણ જેમ Positive and Negative (એકેકથી ઉલટાં તત્વો) સાથે મળે તોજ વીજળી પેદા થાય તેમ, કાંઇબી સ્પષ્ટીકરણ થવા અગાઉ મરદ અને સ્ત્રીએ એક બીજા સાથે જોડાવું જોઇએ. સ્પષ્ટીકરણ વગર પુરૂં સુખ અથવા જ્ઞાન મળતું નથી, એટલા માટે કુંવારાપણાનો અર્થ માત્ર અરધું જ્ઞાન અને જીંદગીનું અરધું સુખ થાય છે. વળી લગ્ન, કુંવારાપણું અને અધરમી વહેવાર એ વચે મુળ તફાવત એ છે કે લગ્નનું કામ ધર્મને અનુસરતું કાર્ય કરવાનું તથા ઉત્ત-પતી કરવાનું છે જયારે કુંવારાપણા તથા બાકીનાં બીજાં લક્ષણોમાં અધરમીપણું, આળસાઇ અને નાશ સમાયલાં છે. અહુરમઝદની સાથે ધર્મ અને ઉતપતી જોડાયલાં છે, જયારે અહેરેમન સાથ આળસાઇ અને નાશ તાલુકો ધરાવે છે.

ઓ અહુરમઝદ તારાં નામ ઉપર ત્રણ વાર આફરીન હોજો!

જ. દા. શ.

તા૦ ૧૪-૨-૧૫.

પ્રસ્તાવના.

છેલ્લી પા સદીથી વધુ મુદત થયાં આ બોહલા મુલક મધેની બીજી કોઇબી કોમ કરતાં આપણી કોમમાં પશ્ચિમના આચાર વિચારોનો એક મજબુત રોહ દાખલ થતો જાય છે અને આપણી લાંબા વખતની તવારીખમાં આપણે હાલ એક એવા તબક્કા ઉપર આવી ઉભા છીયે કે જે જેટલો ખુશકારક તેટલોજ દહેશતભરેલો છે. કેળવણી તથા સુધારાના બે પ્રબળ ઝરાઓને સાથે સાથે વહેતા આપણે જોઇયે છીયે. આપણી કશાબી કલંક વગરનો ઉજવળ જરથોસ્તી રીતભાત જેનો પાયો આપણા પુરાણા ધર્મ ઉપર રચાયલો છે, તેની ખુદ હઇયાતી સાથેજ આત્મીક ઉમેદો જોડાયલી છે અને બચ્ચાંઓનો જનમ તથા નવજોત, આપણામાં થતાં લગન તેમજ મરણના પ્રસંગો ધાર્મીક વીચારો તથા ગુપ્ત ક્રીયાઓ સાથ ગુંચળાંની માફક જોડાઇ રહેલા છે એટલુંજ નહીં પણ આપણી દરરોજની જીંદગીના બનાવો સાથ પણ તે

જોડાઇ રહેલા છે; આ પુરાણી રાહરસમ જે હવે હજારો વરસની જુની થઇ છે અને જેને અગાઢ આત્મીક ખ્યાલોથી એક ખડકના જેવી નકર બનાવવામાં આવી છે તેની સાથ પશ્ચિમના સુધારા અને પશ્ચિમના આચાર વિચારોનો મજબુત પ્રવાહ ભેલાવા લાગ્યો છે. એ તો ખુદરતી છે કે આપણા આચાર વિચારોના આ બે જુદા જુદા ફાંટાઓના સાથે જોડાવાથી આપણી કોમમાં જે બનાવો શાંતીથી પસાર થતા હતા તેમાં થોડોક વખત સુધી ખલલ પુગવી જોઇયે અને અસલી ઇરાની આચાર વિચારોના શાંત પ્રવાહ સાથ પશ્ચિમની કેળવણીનો વધારે મજબુત રોહ અડડવાથી કાંઇક ગભરાત પેદા થવો જોઇયે અને જે ઠેકાણે આ બંને જુદા જુદા પ્રવાહો એકઠા મલે ત્યાં વા વીઝોડું, ભારે તોફાન, મોજા, અને ગડબડ ધોંધાટ થવોજ જોઇયે. જેઓ અસલી આત્મીક આચાર વિચારોને ચીવટાઇથી વલગી રહેલા છે તેઓ તથા હાલના કેળવાયલા વીચારો તરફ મજબુતીથી દોરવાઇ ગયલાઓ વચ્ચે અડડામણ થવીજ જોઇયે. આપણા અસલી આચાર વિચારોનો પાયો જીંદગીનાં અસ્તીત્વ વીષે ઘણીજ

દુરઅંદેશીથી રચવામાં આવ્યો છે એમ જેઓ ખાતરી સાથ માને છે તેઓ પોતાની કોમમાં પશ્ચિમના આચાર વિચારોનો યાહોમ પ્રસાર કરવાથી આપણા બુલંદ ધરમનો પાયો નબળો થવાની તથા અસલી જરથોશતી ધરમની ખુબીઓ તથા ખાસીયતોનો જલદીથી અંત આવવાની ધાસ્તીથી તેની સામે થાય એ તદન કુદરતી છે. આ બંને પ્રવાહો કોમને અનુકુળ થાય એવી રીતે જોડાઇ જાય અને અસલી જરથોસ્તી આચાર વિચારોને પગ તળે કચડી નહીં નાખે તથા તેને બદલે પશ્ચિમનો નકલ્યાત સુધારો દાખલ થવા નહીં પામે તે જોવાને તેઓ ઘણા આતુર રહેવા જોઇયે. આપણા જરથોસ્તી ધરમમાં એવો પાખંડી સુધારો આમેજ કરવાની કોશેશ કરવાથી તેનાં પરીણામો ઘણાં નાશકારક તથા ધાસ્તીભરેલાં નીપજશે એમ એવા નકલી સુધારાવાલાઓને સમજાવવાને તેઓ ઘણા આતુર હોવા જોઇયે.

વળી જયારે આપણે જોઇયે છીયે કે પશ્ચિમની કેળવણીનાં પુરેપુરાં ફલ ઘણા થોડાઓએજ ચાખ્યાં છે ત્યારે બાકીના ઘણાઓ એવા છે કે જેઓ પશ્ચિમની

કેળવણીની ખરી ખુબીઓ પીછાનવાને બદલે દુન્યામાં હાલ રાજકરતી કોમોની ચકચકતી રીતભાતોથી અંજાઇ ગયા છે, ત્યારે મામલો વધારે ને વધારે મુશકેળ થઇ પડે છે. યુરોપીયનોની રહેવા વસવાની રીતોનું વગર જરૂરે અનુકરણ કરવું તથા પશ્ચિમની દરેક ચીજ તે પશ્ચિમની છે તેટલા માટેજ સઉથી સરસ છે એવો લાંબી સમજ વગરનો ખ્યાલ તથા પશ્ચિમની ઘણીક બદીઓને પોતામાં આમેજ કરવી અને આપણા માનવંત ધરમનો અરથ તથા તેની ઉંડી મતલબ સમજવાની કોશેશની કોતાહી એ સઘળાં કારણોએ વખતના બદલાવા સાથ ઘણીક મુશકેલીઓ ઉભી કીધી છે: પણ જો પશ્ચિમની કેળવણીની ખરી ખુબીઓ તથા તેમાં જે ઘણી ખામીઓ રહેલી છે તે પીછાણવાની સાથે સાથે આપણી આત્મીક ફીલસુફીના અગત્યના મુળ કાનુનોની ખરી માહીની મેળવવાની તજવીજ થઇ હતે તો એમ બનતે નહીં. પશ્ચિમના સુધારાની ઉપર ઉપરથી નકલ કરવાની જે અભાગણી વલણ હાલ ઉતપન થઇ છે તેને બદલે ત્યારે આપણે આપણા અસલી ઇરાની સુધારાની સાથે બંધબેસતી થાય

એવી યુરોપીયન રહેણીકરણીની રીતો આમેજ કીધી હોત. યુરોપીઅન ટ્પ ઉપર પોશાક પેહેરવાની તથા વાતચીત કરવાની અને બીડી પીવાની તથા જુગાર ખેલવાની અને આપણા પશ્ચિમના ભાઇબંધોના વીચારો ઉછીના લઇ તેમની માફક બંદગી વગેરે કરવાની વલણ જે આપણી કોમની નાબુદી કરવા જેવી છે તેને બદલે આપણે ત્યારે આપણી અસલી દેશાચાલ (નેશનેલીટી) જાલવી રાખવાની ઇચ્છા ધરાવતે એટલુંજ નહીં પણ પશ્ચિમના આપણા પાડોશીઓએ વીચાર આચારનો જે ખજાનો આપણી સનમુખ ધરયો છે તેથી તેને વધારે ઉમદા સ્થીતીપર લાવ્યા હોત. લાંબા વખતથી માન પામતા આવેલા આપણાં ધરમનાં ફરમાનો તથા રહેવા વસવાના રીવાજો તરફ આપણા પશ્ચિમની રૂઢી અખત્યાર કરવા માંગતા સુધારકો જે બેપરવાઇ હાલ બતાવે છે તેને બદલે આપણે યુરોપના ઉમદા સુધારાની મદદથી તેને વધારે શ્રેષ્ટ અને વધારે ઉમદા બનાવી શકયા હોત.

એટલા માટે મી૦ શરાફ જેવા એક કેળવાયલા અને બાહોશ પારસી ગ્રહસ્થ પોતાનો વખત તથા મેહેનત આતશનું ધ્યાન કરવા પાછલ રોકે છે તે જાણીને ખુશાલી પેદા થાય છે; આતશ કે જે હદવાળા અને અણહદ વચ્ચે એક સાંકળ સમાન છે તે માનવંત ચીન્હ આત્મીક વિચાર અને મીનોઇ જ્ઞાનથી ભરપુર છે. આ કારણો માટે એ ઘણું આનંદદાયક છે કે, આતશ કે જેને જરથોસ્તીઓ જમાનાઓ થયા પવીત્ર ગણે છે અને તેની સેતાયશ કરે છે તે આતશનાં પ્રતીરૂપનો પશ્ચિમની રૂઢીએ અભ્યાસ કરી તે સાથ પુરવની રીત મુજબ મનન કરી એ બંનેનું ભેગું પરીણામ તેવણે આપણી હજુર ધરયું છે. આ પરીણામ એક વાંચવાલાયક પુસ્તકના આકારમાં ઉપજયું છે કે જે પુર્વના મનન કરનાર વરગને તેમજ પશ્ચિમના કેળવાયલા વરગને એકસરખી રીતે આનંદ તથા જ્ઞાન આપશે. મી૦ શરાફ આતશનું ધ્યાન કરવાથી આત્મીક રોશની મેલવવાને સામરથવાન થયા છે અને મને ખાતરી છે કે સઘળા વીચારવંત જરથોશતીઓ તેવણની આ ઘણી તારીફલાયક કોશે-

શને દીલોજાનથી આવકાર આપી તેની આભાર સાથ કદર બુજશે.

સાકાર આતશ કે જે બહારની દરેક ચીજને સ્વચ્છ કરે છે તે ઉપરથી માણુસના વીચારો ખુદરતી રીતે આત્મીક આતશ તરફ જાય છે કે જે આત્મીક આતશનું કામ માણુસનાં મનને સ્વચ્છ બનાવવાનું છે, સઘળી અપવીત્રાઇને બાળી નાખવાનું છે અને પોતે પાક બની નાચીઝ ઇનસાનને એક પવીત્ર સોશયંત, એક સર્વોત્તમ સ-તા કે જે "જીંદગી અને મોતને પોતાના મજબુત હાથમાં સમાવી શકે" તેવો બનાવવાનું છે. એક પવીત્ર જરથોશતીની ફરજ આતશબેરામમાં પરથાવેલા બહારના રોશન આતશની સેતાયશ પરથી તેનાં દીલના ભાતરમાં રોશની આપતા આતશ ઉપર હમેશાં ધ્યાન આપવાનું અને બહારના આતશની રોશનીથી પોતાનાં તનને પાક કરવા પછી આત્મીક આતશથી—જે ખરેખર અહુરમઝદનો "પુત્ર છે"—તેનાથી પોતાનાં મનને સાફ કરવાની—અને એ મુજબ રોશની અને કીર્તીના તે સાહેબ "અપોરવીમ"—કે જેની પાછળ કોઇ હસ્તી ધરા-

વતો નથી તેમાં એકતાર થઇ જવાની છે. પવીત્ર ગાથાઓમાં સાચું કહેલું છે કે, "જેઓ પોતાનાં કામોથી, પોતાની અશોઇથી, પોતાની સચ્ચાઇથી અને પવીત્ર મનની બંદગીથી, ઓ મઝદા, તુંને પોતાનો માલેક ગણે છે, જેઓનો મુખ્ય ભોગ્યો તુંજ છે, ઓ અહુર, તેઓ પોતાનાં તેજથી સેવટે તારામાં એકતાર થઇ જશે."

હું ખરાં દીલથી ભરૂસો રાખું છું કે મી૦ શરાફ પોતાનું આ વખાણવાલાયક કામ આગળ ચાલુ રાખશે અને પોતાની તારીફલાયક મેહેનતનું પરીણામ પોતાના ભાઇબંધો હજુર ધરવાને શકતીવાન થશે કે જેથી જરથોસ્તીઓને ઘણો લાભ થવા સાથ તેઓ ઉંચે તબકકે પોંહચી શકશે. હું દીલોજાનથી ઇચ્છું છું કે મી૦ શરાફના જેવા બીજા ઘણા અભ્યાસીઓ આપણી કોમમાંથી નીકળી આવે કે જેથી ઇરાનીયન તથા યુરોપીયન "કલચર"ના બે જુદા જુદા પ્રવાહો ભેગા થાય અને તેનું પરીણામ નાશકારક નકલીઆતમાં નહીં પણ અનુકુળ વધારામાં આવે.

જાં. જ. ચીમાદલાલ.

"ખુદરતની સઘળી પેદાયશોમાં હું વ્યાપક છું અને મારાં કિરણો વડે તેમનુ રક્ષણ કરૂં છું."

ભગવદ ગીતા.

તમો કાન વડે સાંભળો;
શ્રેષ્ટ મનથી તમો આતશના સોળાને નિહાળો;
તમારે પોતાને માટે યકીન તમો નવેસરથી ગોઠવો,
તમો પોત પોતા વચ્ચે તેનો ફેસલો કરી લેઓ;
તે મહત્વનું કાર્ય તમારી નજદીકમાં છે.
આ અમારો બોધ તમો સાવધ થઇને સાંભળો.

યસ્ન ૩૦.

"મીલ્સના ગાથા."

"જે કોઇ મારી મીલકતને બગાડે છે અને મારા આતશ (આતશના કેબલા) સનમુખ પગે પડીને મારી પરશતેશ કરતો નથી, તેના બદલામાં તેનાં બદનને પણ તેવીજ રીતનો બગાડ પોંહચશે. ઓ મઝદા! દરેક સારી સિદ્ધીઓથી તેને બાતલ રાખવામાં આવશે પણ સઘળી દુષ્ટ સિદ્ધીઓ તેને આવીને વળગશે!"

ગાથા ઉસ્તવઇતી.

હાઉગસ "એસેસ ઓન ધી પારસીસ."

પ્રકરણ ૧ લું.

આત્મિક ખુશાળી.

સઉથી ઉતરતા પ્રકારની ખુશાલી તે શરીરની ખુશાલી છે, જે એક પુલની માફક ઝડપથી કરમાઇ જાય છે અને જે ઉતાવળે ધુળમાં મળી જાય છે, તે હેવાનોની ખુશાલી છે. તે શારીરીક સંતોષ આપે છે અને માણસને ઉંચા ભુવન ઉપર ચહડતું અટકાવે છે.

ચહડતા પ્રકારની ખુશાલી તે જ્ઞાનની ખુશાલી છે. એ ખુશાલી માટેની ભુખ જેની ઉપર છે, તે સંતોષ પામે છે એટલુંજ નહીં પણ તે સદા વધતીજ જાય છે, અને માણસે થોડુંજ થયું અમર આત્માઓની સાથે તેનો લાહવો ચાખવા માંડયો છે. ભગવદ ગીતામાંથી શ્રી ક્રીશણની સુંદર ફીલસુફીને તેના અદભુત તત્વોથી આપણે

જો છુટી પાડયે તો આપણને માલમ પડશે કે તે અરજુનને ફકત બુધ્ધી શીખવવાનો આગ્રહ કરે છે. એ રીતે ખુદરતનું જાહેર થયલું પ્રકતીકરણ અને તેની અગણીત ખુશાલીઓ જે ફરેસતાઓ એક હાથ કરી બેઠા હતા તેમાં તેઓની સાથે માણસ જાતનો હીસ્સો પડયો છે. વળી માણસ હવે તેની હંમેશગી અને અપાર શકતીનો સ્વપનો જોતાં શીખયો છે, અને તે દેહશત અને માનની લાગણીથી કીરતારને શરણે ગયો છે, તેને નમ્યો છે, અને તેની પુંજા કીધી છે, અથવા તો બેઅદબ તથા અભીમાની બન્યો છે અને તેને તરછોડી ગયો છે.

છેલ્લી આત્મીક ખુશાલી છે, જે સઉથી ચહડતા પ્રકારની છે, અને સઘળા પ્રકારની ખુશાલીઓમાં ઉતમ છે, જેને તે મહાજ્ઞાનીએ "Sandosham, Sandosham,

eppotham" તરીકે ઓળખાવેલી છે. એ આકાશી ખુશાલી મેળવવા માટે ચેલાએ પોતાનું ચીત એવા તો નીરંતર ભકતીભાવથી એકાગ્ર કરવું જોઇએ કે જેથી તે ધીમે ધીમે સમાધીમાં દાખલ થવા પામે. તે સમાધીમાં જેમ વધુ દાખલ થાય છે તેમ જાતી ભાન ઓછું થતું જાય છે, અને આયંદે તે પોતાને તેમજ પોતાની આસપાસની દરેક ફલતી ચીજોને તદન ભુલી જાય છે. વખત અને અંતર અલોપ થવા માંડે છે અને તે ફકત સંબંધ ધરાવનારા શબ્દો સરખા થઇ પડે છે, તેની તથા તમામ જીવદાર અને મુરદાલ પેદાએશો વચ્ચેનો ફરક તદન નાબુદ થઇ જાય છે, અને તે પછી હંમેશગીના વર્તમાનકાળની નહીં સમજ પડે તેવી કીર્તીનો પડછાયો તેની ઉપર પ્રગટી નીકળે છે, ભુત અને ભવીષ્ય-કાળ એ સઘળું હંમેશગીના વર્તમાનકાળમાં

મળી જાય છે, છેટો અને અંતર એ સઘળું એક નહીં વેહેંચી શકાય તેવી અનંતકાળમાં ગરક જાય છે, તે પોતાનું એક પગલું કાશમીરમાં તથા બીજું કોલંબોમાં જોય છે, નાતજાત અને ધર્મનો તફાવત તેને હસ્તી નહીં ધરાવતો લાગે છે અને તેનું નાનકડું ઇશ્વરી ભાન સર્વવયાપક તથા સાર્વલોકીક ભાનમાં મળી જાય છે, અને તે પછી તેને માહાર તથા બ્રાહ્મણ એ એકજ છેડા વગરની સાંકળના ફકત જુદા જુદા સાંધાઓ લાગે છે. તે પછી તેને તે "નીરવાણ" સરખી ખુશાલી હાંસલ થવા માંડે છે જે સંપુર્ણ આસાએશ અને સુલેહશાંતી બક્ષે છે અને જે એક વખત હાથ કીધા પછી કદી પણ ગુમાઇ જતી નથી. સઘળા માહાત્માઓ, રૂશીઓ, જ્ઞાનીઓ અને પેગમબરોએ તે પોતાના જમાનાઓમાં હાંસલ કીધી છે, અને ભારે વખાણના શબ્દોમાં તેને

કીર્તીવંત બનાવી છે. એ પ્રમાણે પેગંબર બુધે અંજીરનાં ઝાડ નીચે દીવસો સુધી સમાધીમાં બેઠા પછી દયા, સુલેહશાંતી, પ્યાર, સદગુણ, અને ખુશાલીના પોતાના કાયદાઓ લોકોને જાહેર કીધા હતા, અને જરથોશ્ત સાહેબે પોતાના જમાનામાં આતશનાં કીરણો ઉપર મનન કીધા પછી મઝદાના ડહાપણ ભરેલા સખુનો, અહુરની સ્તુતી અને ભલા આત્માના ભજનો તથા જે સર્વોપરી સચ્ચાઇ તેણે પવીત્ર બળતાંઓમાંથી બાહેર પડતી જોઈ હતી તે મીજલસને કહી સંભળાવી હતી. “તેથી તમો ખુદરતના આત્માને સાંભળો, ઘણાં પવીત્ર મનથી આતશનાં કીરણો ઉપર મનન કરો ! દેવ અને અહુરના ધર્મ વચ્ચેથી મરદો અને ઓરતો બંનેમાંથી દરેક જણે આજે પોતાનો ધર્મ પસંદ કરવો જોઇએ. કીર્તીવંત બાપદાદાઓના ઓ તમો ફરજંદો અમારી સાથે મળતા થવાને જાગરૂત થાવો

કે જેથી તમોને તે આ પળે આપવામાં આવે."* જરથોસ્તે તે પછી પવીત્ર બળ તાંઓ મારફતે પોતાને બશારતથી રોશન થયલા સખુનો જાહેર કીધા. આતશના પવીત્ર કીરણોમાં તેણે ભલાઇ અને બુરાઇનાં જોડકાનું મુળ જોયું અને પોતાના સાંભળનારાઓને ભલાઇ પસંદ કરીને બુરાઇને તરછોડી કહાડવાને આગ્રહ કીધો. આ ઉપરથી આપણને માલમ પડે છે કે આપણને સર્વથી ઉત્તમ આત્મીક સુખ મેળવવાને ૩૦ મી યસતમાં " આતશના પવીત્ર કીરણો ઉપર દરયાફત કરવાનો" આપણા મહાન પેગમબર જરથોસત સાહેબે ખાસ આગ્રહ કીધો છે.

---

* હાગસ એસેઝ.

પ્રકરણ ૨ જું.

આતશનાં કીરણો.

આતશના એ કીરણો ઉપર જયારે પરેજગાર મનથી મનન કરતાં કરતાં નજર દોડાવવામાં આવે છે ત્યારે તેઓ વીચાર અને મનન કરવા માટે પુરતો આત્મીક ખોરાક પુરો પાડે છે. એ પવીત્ર કીરણનું દરેક સ્વરૂપ લોકોને આપવા માટે પોતાનો ખાસ ખુદાઇ પેગામ ધરાવે છે અને બીજી જે કાંઇ ચીજ મારફતે માણસ પોતાના ખોદા સાથે સંબંધ રાખી શકે તેવી કોઈ પણ વસ્તુ કરતાં તે આપણને આપણા ખોદાની વધુ નજદીકમાં લઇ જાય છે. માણસ ફકટ ખાકી જ્ઞાન ધરાવતું હોવાથી તેની પાસે કાંઇ એવું ચીનહ હોવું જોઇએ કે જે મારફતે તે પોતાના પેદા કરનારનો

ઉંચામાં ઉંચો પ્રકાશ જોઇ શકે. દરેક મોટો ધર્મ પોતાનું ચીનહ ધરાવે છે, જે મારફતેજ તે પાળનારાઓ ખોદાનો પ્રકાશ ખુલ્લી રીતે જોઇ શકે છે. તે આ જગમાંનો ક્રોસ અથવા ઇશ્વરી નવા ચંદ્રની આકૃતી હોય, ખોદાઇ કમળપુલ અથવા પવીત્ર આતંશ હોય, પણ ખરી આત્મીક માહીતી મેળવવા માટે માણસની સનમુખ કાંઇ સ્થુળ વસ્તુ હોવી જોઇએ. ભગવદ ગીતામાં વતીક આપણે શ્રી ક્રીશણાને અરજુનની લાચાર માનસાઇ શકતીઓને આત્મીક આંખોની મદદ આપતા, અને પોતાના અવતારનાં જુદાં જુદાં ઇશ્વરી સ્વરૂપો તેને જોતો કરતાં દેખયે છીએ. "પણ તારી આ ખાકી આંખોથી જોવાને તું અશકત હોવાથી હું તને ઇશ્વરી આંખ આપીશ જે મારફતે મારો ખોદાઇ સંબંધ જોજે." અરજુન કે જેને શ્રી ક્રીશણાએ માણસ જાતની તમામ તવારીખ

સુધારી નાંખવાનું કામ સોંપ્યું હતું તે મજકુર આંખને લાયકનો હતો. "તે મહાન કીરતારનો અજાએબ જેવો પ્રકાશ રાબેતાના ઝળકાત કરતાં એક હજાર ઘણા વધુ ઝળકાતથી આકાશમાં ઉગતા સુરજ સાથે સરખાવી શકાય." એ રીતે અરજુન ખોદાઇ આંખથી તે કીરતારનો ઇશ્વરી ચેહેરો જોઇ શકયો હતો, અને તેને તે ચળકાત તથા આતશનો નહીં ધારી શકાય તેવો મહાન ગોળો માલમ પડયો હતો. એ રીતે સઉથી પુરાણા આર્યન સાહીત્યમાં વતીક ખોદાને સુરજ સાથે સરખાવ્યો છે જે **આતશનો** બળતો ગોળો છે.

હવે આપણે આપણા ઇશ્વરી પેગામ ઉપર આવીશું, જે આપણને ફરમાવે છે કે "આતશનાં કીરણો ઉપર ઘણાં પરેહજગાર મનથી દરયાફ્ત કર." સહેજ વીચાર કરતાં આપણને માલમ પડશે કે પવીત્ર

આતશ ઉપરજ આપણે આપણું સઘળું ધખધયાન રોકી નહીં રાખયે, તો કીરણો ઉપર આપણે ગમે તેટલો લાંબો વખત મનન કર્યા કર્યે તોબી તેમાંથી આપણને કાંઇબી આત્મીક ખયાળ આવે નહીં. મહાન ઉસ્તાદ ચીતારાઓનાં સઘળાં ચીત્રોંમાં એકાગ્રતાના એ કાયદાને હુંમેશાં પવીત્ર લેખવામાં આવેલો આપણે જોઇએ છીએ. દાખલા તરીકે પવીત્ર મેરીનાં ચીત્રમાં એ સતીનાં બદનને જો એવા ખુબીદાર કરચલીવાળાં નાજુક પડો સાથના પોશાકથી શણુગારવામાં આવે, અથવા તેની આજુબાજુમાં એવો મોહ પમાડનારો દેખાવ ચીતારવામાં આવે કે જેથી એક પળ પણ આપણું ધ્યાન ચીત્રમાંના ખુદાઇ ચેહેરા ઉપરથી બીજી તરફ ખેંચાય, તો તેજ પળે આખાં ચીત્રની કારીગીરીની ખુબી જતી રહે, કારણ કે મજકુર ચીત્રની સઉથી અગત્યની ખુબી

જે તેના ચેહેરાપર જોનારનું ચીત એકાગ્ર કરનારી હોવી જોઇએ તે નાબુદ થઇ જાય છે. તેમજ જો આપણા પવીત્ર આતશને તેની ઉપરજ આપણું ચીત એકાગ્ર થવા પામે તેવી જગયાએ જો રાખવામાં નહી આવે તો આપણા પેગંમબરના પેગામની તમામ અસર નાબુદ થવા પામે.

આપણાં સઘળાં આતશબેહેરામોમાં મકાનની ચોતરફ બાહેર વરંદા હોય છે, કે જેથી બાહેરનો પ્રકાશ તથા ઘોંઘાટ થોડેક દરજજે નાબુદ કરી શકાય છે. એ વરંદાની અંદરની બાજુએ એક મોટો હોલ હોય છે, જેથી ઝળકાત તથા ગડબડ વધુ નરમ પડે છે. તદન વચમાં પવીત્ર આતશ રાખવામાં આવે છે, જે આપણા ઇતીહાસીક ભુતકાળ અને આપણા આશાવંત ભવીશકાળને જોડનારી આત્મીક સાંકળ છે. અહીં આપણે

પવીત્ર આતશને હમેશાં બળતો, અને પોતાનાં બળતા નીત્ય આકાશ ભણી ચડાવતો જોઇએ છીએ. હવે વરંદામાં અથવા મધ્ય હોલમાં એક પણ તેજસ્વી બતી રાખવામાં આવે તો સઘળી હુન્નર મંદીની ખુબી તદન નાબુદ થઇ જાય. દરેક બંદગી કરનારનું ચીત એકાગ્ર કરનારૂં સાધન જે આતશ છે તે બદલાઇ જાય; બંદગી કરનારનું ધયાન આતશના પ્રકાશ-પરથી બતીની રોશનીપર ખેંચાય અને તેથી આતશ પર ચીત એકાગ્ર રહી શકે નહીં. એ રીતે હુન્નરની નજરે જોતાં આતશબેહેરામની અંદર વીજળીક અથવા બીજી કોઈપણ તેજસ્વી બતી મુદલ રાખવી જોઇએ નહીં.

આપણા અશો જરથોસ્ત સાહેબના પેગામ ઉપર પાછું મનન કરતાં આપણને

એવું ફરમાન આપવામાં આવેલું માલમ પડે છે કે આતશના ફકત બાહેરના દેખાવ ઉપરજ દશ્યાફ્ત કરવો નહીં, પણ તેના ખુદ ભીતરના આતમાની અંદર ઉતરવું. હુવે આતશ સઘલી ગલીચીનો નાશ કરવાનો ગુણ ધરાવવા માટે જેમ જાણીતો છે તેમ સઘળા પાપી વીચારો નાબુદ કરવાનો આત્મીક ગુણ પણ તેની અંદર હોવોજ જોઇએ. દેવતા વીશણુના છઠા અવતાર પરશુરામે જયારે જોયું કે તેનાં દુનયાઇ કામોની જંજાલોમાંથી રીવાજ મુજબની ધર્મક્રીયાથી તેને છોડવનારો કોઇ પણ બ્રાહમણ નથી, ત્યારે દરયામાંથી ઘસડાઇ આવેલી ૧૪ જંગલીઓની લાશો તેણે કીનારે ખેંચી કાહાડી, અને ચેહ ખડકીને તે બાળી નાખી, અને તે પછી તેઓની રાખમાં જાન મુકીને તેઓને બ્રાહમણો બનાવ્યા. એ નવા બનાવેલા

બ્રાહમણોને તેણે ચીપતાવન બ્રાહમણોનું નામ આપ્યું, જેનો અર્થ આતશથી સ્વચ્છ બનાવેલા એવો થાય છે.

જે બંદગી કરનાર પસ્તાવો કરવાને આવે છે તે આતશબેહેરામના જુદા જુદા દરવાજાઓમાંથી પસાર થતાંજ આતશ આગળ જઇ પુગે તે અગાઉ લગભગ અર્ધો ચોખ્ખો થાય છે. આતશબેહેરામની બાહેરની દુન્યા તેને અપવીત્ર બનાવતી હતી, જયારે આતશબેહેરામની અંદર બગીચાની લીલોતરી, ગડબડ ઘોંઘાટની ગેરહાજરી, વરંદામાંનો નરમ પડેલો પ્રકાશ, અને હોલની અંદરની ચુપકીદી તેને પવીત્ર બનાવે છે, અને આતશની નજદીકમાં તુરત વેળા તે પોતાનાં સઘળાં પાપો પરથી હાથ ઉઠાવે છે, તેના પાપી વીચારે તુરત વેળા નાહુસી જાય છે, અને સર્વે ચીજોને પવીત્ર કરનારા એ આત્મીક તત્વ નજદીક તે પરેહજગાર તથા નીરદોશ બનીને ગુઠણ મરડયે પડે છે.

પ્રકરણ ૩ જું.

આતશનો કેબળો.

અહીં બુરી શકતીનું જોર ફાવતું નથી. આપણે બે તળવારો મ્યાનમાં મુકેલી જોઇએ છીએ, જે બુરી શકતીનો સેવટનો પરાજય થયલો બતાવે છે. એ તળવારો હુંમેશ બળતા આતશના ઝળકાટથી ચાલુ ચમચમીઆ કરે છે. અવારનવાર પવીત્ર ઘંટ વાગે છે, અને અહુરની કીર્તી તથા એહેરેમનની પડતી જાહેર કરે છે. દાઘ વગરનાં સફેદ કપડાં, જે સ્વર્ગની પરહેજગારીની નીશાની છે, તે પેહેરીને મોબેદ ઘંટ વગાડે છે, અને તેનો શરોદ અંધારા ગુંબજમાંથી ઉપર અને ઉપર ચહડે છે. તેનો અનદીઠ પડઘા જે ફકત આતમાજ સાંભળી શકે છે તે દરેક તંતુને તેજ બનાવે છે, અંતઃક-

રણુ ઉપર અસર થાય છે અને ધીમે ધીમે અનંત ખુદરતનો ભેદ આપણી સનમુખ ખુલ્લો થાય છે. એ રીતે લાગણી, નજર અને આતમા એ સઘળું ગંભીર મનન કરવામાં મશગુલ થઇ જાય છે ત્યારે ઉપરનાં બલુ આસમાન ઉપરથી નાની ખોદાઇ રોશની ગુંબજનાં છાપરામાંથી અંદર દાખલ થતી આપણુને માલમ પડે છે. તે ખુદરતના અનંત પ્રદેશમાં છટકી જવા માટેની અને આશાની બારી છે, એમ સર્વ મહાન ચીતારાઓ ચીતારી ગયા છે.

પ્રકરણ ૪ થું.

આતશનાં સ્વરૂપો.

સઘળા મોટા ધર્મોનાં ચીનહો કરતાં પવીત્ર આતશ ઇશ્વરની હસ્તી વધુ ખુલ્લી રીતે અને આપણી નજરની વધુ નજદીક લાવીને આપણુને કેવી રીતે બતાવે છે તે આપણે તપાસ્યે તે આગમજ આપણાં પવીત્ર ચીનહનાં જુદાં જુદાં સ્વરૂપો હું અત્રે વરણવીશ, અને એવું બતાવી આપવાની તજવીજ કરીશ કે ફકત બળતુંજ નહીં પણ તેનાં જુદાં જુદાં સઘળાં સ્વરૂપો આપણુને ઉંચે તે કીરતારની પવીત્ર હાજરીમાં ઉંચકી લઇ જાય છે.

આતશનાં સર્વ સ્વરૂપો નીચે મુજબ છેઃ—

૧. આતશની હંમેશા આકાશ ભણી જવાની વળણુ.

૨. ધુમાડાના ઉપર ચહડતા ગોટાઓ.

૩. ચીંગારીઓ.

૪. રોશની.

૫. એકત્ર થવાની વળણ.

૬. બેશુમાર વાંકો.

૭. દરેક ફીરણનું ઘેરા લાલ રંગનું તાજ.

૮. રંગ.

૯. બળતું અને બળી ગયલું લાકડું.

૧૦. રાખનું પડ.

૧૧. તેનો કાયદો અને તેનો અનુક્રમ.

૧૨. તેની ઇંદ્રજાલ.

૧૩. તેનો તડતડાટ.

૧૪. તેની પવીત્રાઇ.

૧૫. તેનો ચાલુ ફેરફાર.

૧૬. તેના ઉડતા સુંદર તારાઓ તથા "ક્રેસેંટો". (બીજના ચાંદનો આકાર)

૧૭. તેની ઝડપ.

૧૮. તેની ખુબસુરતી.

૧૯. તેની અમ્મર જુવાની.

૨૦. તેના નીતીના પાઠો.

૨૧. સઘળો કચરો પુંજો અને ગલીચી નાશ કરવાનો તેનો ખુદરતી ગુણ.

૨૨. ભુત તથા વર્તમાનકાળને જોડનારી તે સાંકળ છે.

૨૩ તે સદા રોશન છે.

૨૪. તેનાં દબલ ગુણો.

૨૫. તે ખુદ ખોદાનું ચીન્હ છે.

હવે આતશ તરફ જોતાં બંદગી કરનારનું જે પેહેલી ચીજ ધયાન ખેંચશે તે તેની નીત્ય ઉપર ચહડવાની વળણ છે. સઘળાં તત્વો ગુરૂત્વાકર્ષણ (gravitation)ના કાયદાને મકકમ રીતે શરણ થાય છે, અને પૃથ્વી ભણી ખેંચાય છે, જયારે એકલો આતશજ

એવું તત્વ છે કે જે એ કાયદાને ગણકારતો નથી અને આકાશ ભણી ચહડે છે. એ રીતે સઘળાં દુનયાઇ ખેંચાણોપરથી બંદગી કરનારનું મન તુરતજ ઉઠી જાય છે, અને એકલું આકાશ તેની નજર સનમુખ ફરી વળે છે. આતશની સાથે જે બીજી ચીજ જોડાયલી તેના જોવામાં આવશે તે ધુમાડો છે, જે આકાશના રંગને કાંઇક મળતા તેના ભુરા બલુ રંગ સાથે ગોટાનાં રૂપમાં આકાશ ભણી ચહડે છે. એ રીતે આતશનાં ફકત એ બેજ સ્વરૂપો, કીરણો અને ધુમાડો બંદગી કરનારને તેનું પેહેલું આત્મીક ખયાલ આપવાને પુરતાં છે. હવે ફકત આતશ ઉપરજ તેણે પોતાનું સઘળું ધખ ધ્યાન રોકેલું હોવાથી તેને બાહેરનું પડ ધીમે ધીમે તેની અંદરનું અગત્યનું તત્વ ખુલ્લું કરતું માલમ પડે છે. આતશનાં

જુદાં જુદાં કીરણો ચોમેર પંઠરાવાને બદલે એકત્ર થવાની વલણ ધરાવતાં તેને માલમ પડે છે, અને ચોતરફથી તેઓ ભાઇચારાથી બાઝી જઇને સામતાં મળટાં જણાય છે. તુરતનાં સલગેલા નાના મોટા તણખા અથવા પુરાં બાહારમાં સળગેલાં બળતાં પોતા વચેનો ફરક ભુલી જતાં અને ખોદાઇ અઇકયતામાં એકત્ર થતાં જણાય છે. એ રીતે આપણા પેગમબર અશો જરથોશતે સઘળાં જુદી જુદી પંકતીના તત્વોને ઇશ્વરને એકજ સામાન્ય હેતુ માટે જઇ મળવા સારૂ પવીત્ર રીતે એકત્ર થતાં જોયલાં હોવાં જોઇએ.

એ કીરણો ઉપર વધુ બારીકીથી મનન કરતાં તેઓ સીધી લીટીમાં નહીં પણ ચઢ ઉતરના ઘણા બારીક વાંકો લેતાં માલમ પડશે. વાંકવાળી લાઇનો હંમેશા અનંતતા, જુવાની, ખુબસુરતી અને નમ્રતા દરશાવે છે, જયારે

સીધી લીટીઓ દરેક મહાન ચીતારાઓના ચીત્રમાં દમ વીનાની હદ બતાવે છે.

વધુ ઉંડાણમાં જઇને કીરણોના ખુદ આતમાની અંદર ઉતરો, અને તમોને દરેક કીરણ ઘેરા લાલ રંગના મુગટ સાથનું જણાશે. હંમેશાં રંગથી માણસ જાત ઉપર અસર થયા વીના કદી રેહેતી નથી. હવે કીરણોનાં મુગટનો રંગ ઘેરો રાતો છે, અને કવી મીલટન મુજબ પ્યારનો રંગ પણ "આકાશી લાલ" છે.

મીલટને પ્યારને "આકાશી–લાલ" રંગનો કાંઇ ફોકટનો ચીતારયો નથી. જુવાન નીરદોષ આશકોના પ્રેમના જુસ્સાથી તેમના ગાલ ઉપર ગોલાબી–લાલ રંગનો છાપ પડે છે તે એ કવીએ અનુભવેલો હોવો જોઇએ, અને તે આકાશી જોડાણ માટે ઇશ્વરના આશીરવાદનીજ જાણે ખોટી હોય તેવો ખ્યાલ તેને આવેલો હોવો

જોઇયે, તેમજ વળી એક ગરીબ ભુખો જીવ જે એક રોટીના ટુકડા માટે ટળવળતો હોય તેને જયારે તે ટુકડો મલે છે ત્યારે તે આપનાર તરફ આભાર તથા પ્યારની લાગણી બતાવવા માટે આશીશથી તેનું મોહડું લાલચોળ રંગ પકડે છે તે પણ એ કવીએ ધ્યાનથી તપાસેલું હોવું જોઇયે. અહીં પ્યારને અલબતાં હદ વગરનો અનંત પ્યાર સમજવો જોઇએ. તેની અંદર કુટુંબ અને મીત્રો, કોમ અને દેશ, શતરૂ, તમામ માણસ જાત અને ઇશ્વર માટેનો પ્યાર સમાઇ જાય છે. પ્યારનો ઉંચામાં ઉંચો અર્થ ખોદા થાય છે.

આતશ ઉપર સેહેજ વધુ મનન કરતાં બંદગી કરનારને ચીણગારીઓ બાહેર નીકળતી માલમ પડે છે, જેઓની ઝળકતી હસ્તી નીકળતાંની સાથ નાબુદ થાય છે. પણ કારલાઇલ જણાવે છે કે આપણે “ ઇશ્વરના

આકાશી સુક્ષમ વાયુમાં તરતી હલકી ચીણ-
ગારીઓ સમાન છીએ." અહીં એ લીટીમાં
ભારે અનંતતા ખુલ્લી થાય છે. પહેલાં તો
"આપણે **છીએ**" એટલે કે આપણી જીંદગી
કાંઇ એક સ્વપનો નથી, પણ ખરેખર ખુલ્લી
રીતની હસ્તી ધરાવે છે. બીજું તો આપણે
"હલકી" ચીણગારીઓ છીએ. આપણે
એટલી બધી હલકી ચીણગારીઓ સમાન છીયે
કે આપણું કાંઈ પણ વજન અથવા કીંમત નથી
યાને નહી જણાયલાં ઉંડાણમાંથી બાહેર પડતી
અદભુત શકતીઓની દયા ઉપર આપણે તદન
છીએ. તે કીરતાર સનમુખ આપણે છેકજ
નજીવી ચીણગારીઓ છીએ, જે "ઈશ્વરના
આકાશી સુક્ષ્મ વાયુમાં **તરે** છે." એટલે આપણો
પાયો કાંઇ સંગીન નથી, પણ પવનના પ્રવાહમાં
આપણે ફકત આમતામ ગોટાં ખાઈએ છીએ.
"આકાશી સુક્ષમ વાયુ" એ શબદોપર વળી
નજર કરો. માણસ કાંઇ ડુકરની માફક જીંદગી

ગુજારવા માટે સરજાયલો નથી, પણ તેણે પોતાને વધારે પાકી દરજ્જે ચહડાવવાનો છે, અને તેણે વધુ આત્મીક વાતાવરણમાં યાને "ઇશ્વરના આકાશી સુક્ષમ વાયુ" માં પોતાનું રહેઠાણ બનાવવાનું છે. "ઇશ્વરનો આકાશી સુક્ષમ વાયુ" બીજાં કોઇ પણ દુનયાઇ પ્રાણી કરતાં માણસને તેના ખુદાની વધુ નજદીક આણે છે. છેલ્લે, જો આપણે ઇશ્વરના આકાશી સુક્ષમ વાયુમાં ગોટાં ખાતી ખાલી ચીણગારીઓ હોઇએ તો ઇશ્વર પોતે ખુદ આતશજ હોવોજ જોઇયે. ચીણગારીઓ માત્ર આતશમાંથીજ બહાર પડે છે અને આપણે જો ચીણગારીઓ હોઇએ તો ઇશ્વર આતશજ હોવો જોઇએ. ચીણગારીઓ નીતીનો જે પાઠ શીખવે છે તે એ છે.

આતશનાં ઉંડાણમાં એટલી હદ સુધી ઉતરવાથી બંદગી કરનાર પોતાને આત-

શની **રોશનીમાં** વીંટલાયલો જોય છે, અને રોશનીજ ખુદ ખોદા છે એમ તેના આત્મામાં પડઘા સમજાય છે.* સુખડનો તડતડાટ તે સાંભળે છે અને બુરી શકતીને હાંકી કાહાડવા માટે પોતાની આંગળીઓ વતી તચાકડી ફોડનારા પોતાના ભાઇબંધ બંદગી કરનારનાં એવાં કામમાં તે સુખડના તડતડાટ સાથે મળતાપણું જોય છે. તેનું ચીત હવે પુશકળ એકાગ્ર થાય છે અને સમાધીનું રૂપ લે છે. તે હવે એક પગઠ્યું વધુ ઉંચે ચહડ્યો છે. બળતા આતશના ઝળકાત ઉપર રાખનું પાતળું પડ ફરી વળેલું તે જોય છે. એમાં એ આતશે પોતાની ફરજ બજાવેલી જોય છે, અને તે આતશ હવે પોતાની રોશની તથા ગરમી ગુમાવતો માલમ પડે છે. બંદગી કરનાર આતશમાં ઉંચામાં

* ખોદાજ રોશની છે, અને તેનામાં અંધકાર છેજ નહીં—"સ્ક્રીપચરસ."

ઉંચા પ્રકારનો કાયદો, સચાઇ અને ખુબસુરતી સમાયલી જોય છે, ગંભીરાઇથી તેની સનમુખ ગુટણુ મરડયે પડીને યાચના કરે છે, સઘળી ચીજોના બનાવનાર સનમુખ પોતે કેટલો બધો નજીવો છે તેની તેને સમજ પડે છે, અને ઘટતાં માન સાથે પવીત્ર આતશની રાખમાં તે પોતાની આંગળી બોળે છે, અને તે વતી કપાળપર તીલી કરે છે કે જયાં તેના આત્માની બેઠક છે. તેના વડાઓ જે આતશને ઇરાનથી લાવયા હતા તેને તે તેણે પોતે ચહડાવેલું તેમજ ભવીશમાં ચહડાવવામાં આવનારૂં સુખડ બાળતો પોતાની ભીતરની આંખવતી જોય છે, અને તેને પોતાનો ભુતકાળ, વર્તમાનકાળ તથા ભવીષ્યકાળ નહીં છુટો પાડી શકાય તેવી રીતે પવીત્ર આતશની આત્મીક સાંકળવતી જોડાયલો માલમ પડે છે, અને એ રીતે તેનો ધર્મ તેની અંદર વધુ ઉંડી જડ ઘાલે છે.

સઘળાં તત્વોમાંનાં એ સઉથી પવીત્ર તત્વને જરથોસ્તનો ચેલો તેને નમે અને માન આપે તે આગમજ તેને કેટલી કસોટીઓ-માંથી પસાર થવું પડે છે. આતશ આદરાનો અને આતશબેહેરામોમાંનો પવીત્ર આતશ કાંઇ આપણા ચુલાઓમાં બળતો સાધારણ આતશ નથી. તે કેટલીક ક્રીયાઓમાંથી પસાર થયલો આતશ છે. આતશબેહેરામમાં જુદી જુદી જગાએથી આતશો લાવવામાં આવે છે અને જુદાં જુદાં વાસણોમાં રાખ-વામાં આવે છે. “વીજળીથી સળગેલો આતશ મેળવવાની વળી મોટી કોશેષો કર-વામાં આવે છે. એ આતશો માંહેલા એક પર ધાતુની આંધરાંવાળી એક ચમચ ધર-વામાં આવે છે. એ ચમચપર સુગંધી સુખડની નાની સળીઓ અને વેહેર મુકવામાં આવે છે. એ સળીઓ અને વેહેર નીચેના આતશની ગરમીથી સળગાવવામાં આવે છે.

આંધરાંવાળી ચમચ નીચેના આતશને નહી લાગે તેની સંભાળ રાખવામાં આવે છે. તે પછી પહેલા આતશમાંથી નવો આતશ ઉતપન કરવામાં આવે છે. તે પછી નવા આતશમાંથી એજ રીતે બીજો આતશ ઉતપન કરવામાં આવે છે."* એ રીતે નવ વખત ફરી ફરીથી કરવામાં આવે છે, અને તે પછી આખરે આતશ પવીત્ર થયલો લેખવામાં આવે છે. ત્યારે જો આતશ જેવું આવું એક તત્વ જે ઈશ્વરની સંપુર્ણતા અને ખુદરતને સંપુર્ણ રીતે મળતું આવે છે તેને તેનાં તેજ, વ્યવહારો, ઉપયોગીપણાં, પવીત્રાઈ, અને અપવીત્ર નહીં થઈ શકવાના ગુણ છતાં તદન પવીત્ર લેખવામાં આવે તે આગમજ તેની અપવીત્રાઇમાંથી નવ વખત મુકત કરવાની જરૂર પડે છે, તો માણસ કે જે "અધરમી અને પાપી જનમેલો છે" તે સદગુણી અને

*કરાકાની 'પારસીઓની તવારીખ,' દફતર ૨ જું, પાને ૨૧૧-૧૪.

પાક હોવાનો દાવો કરી શકે તે આગમજ તેને પોતાને પવીત્ર કરવાની કેટલી બધી જરૂર છે? આપણા ધર્મના પવીત્ર ચીન્હ મારફતે આપણે આવી રીતે નમ્રતાનો એ મોટો પાઠ શીખયે છીએ.

વળી આતશમાં ચાલુ ફેરફારનો આખો કાયદો અને નીયમ સમાયલો છે. દુનયામાં એવું કાંઇબી નથી કે જેમાં સદા ફેરફાર થતા નહી હોય. આ ફાની દુનયાથી આત્મીક દુનયા, જવાનીથી ઘડપણ, મોત અને તે પછીની નવી જીંદગી સુધી આપણે પોતાને હંમેશના ફેરફારનાં ગબડતાં પઇડાં ઉપર સીકડાયલા જોઇએ છીએ. ઇશવરના પુંજારીને ફેરફારના મોટા અચળ કાયદાની આતશ હંમેશાં યાદ આપે છે. પોતાની ખાસયત બદલયા વગર તે લાકડામાંથી ધુમાડામાં, ચીંગારીમાં, આતશમાં અને રાખમાં એમ ચાલુ બદલાયા કરે છે. આતશમાં સદા ફેરફાર થયા કરે છે પણ

આતશની પ્રકુતીમાં કદી ફેરફાર થતો નથી, તેથી આતશ **અમ્મર** લેખાય છે.

ઇશવરનાં ભગતને હવે નવી આત્મીક દુનયાનો ખ્યાલ આવે છે, અને તેને અપારપણાનો ઉંડો ખયાલ આવે છે. ઉત્તમ ઝળકાત અને તેજસ્વી રોશનીથી ભરપુર એ બળતા આતશના આખા ઢગલામાં બંદગી કરનાર બળતું લાકડું બળતા કોલસા જેવા કાળા રંગ સાથે જોગ છે. એ રીતે આતશમાં તે સામસામા ગુણોનો મહાન કાયદો દેખે છે. અંધારાં સાથે રોશની ભેળાયલી, અને બદી સાથે નેકીનું મીશ્ર થયલું જોય છે. ચીતારાઓ અને કવીઓ બદીને કાળા રંગથી ઓળખે છે ને નેકીને સદા ઉજળી ગનકારે છે. આતશના ચીત બેહદ એકાગ્ર કરીને વીચારમાં લીન થવાની પળે તે કાળું લાકડું ધીમે ધીમે બળી જતું અને ઝળકતાં રાતાં બળી ગયલાં લાકડાંને સફેદ

રાખનાં પડ સાથે તેની જગયા લેતું જોય છે. અંધારાંને રોશની એ રીતે સેવટનું દુર કરે છે, અને બદી ઉપર નેકી સેવટની જીત મેળવે છે. એ રીતે પ્રકટીકરણના તબકકામાં આપણે જોઇએ છીએ કે માણસ જેમ જેમ વધુ ઉંચા તબકકા ઉપર ચહડતો જાય છે તેમ તેમ તેનું અધુરાપણું અને પાપો ઓછાં થતાં જાય છે, અને આખરે કોઇ દુરનાં ભવીષ્યમાં સત્ય, નીતી અને ધામીંકપણાના સુખવાસી હજારામાં તે દાખલ થાય છે કે જેનું જરથોશત સાહેબે પોતે ભાર મુકીને યસ્ન ૩૪ માં ભવીષ્ય વર્તેલું છે.

વળી "પતેત ઇરાની" માં જરથોસત ખુલ્લા શબદોમાં એ હજારા વીશે ભવીષય ભાખે છે. "ભલી મજદીયસની દીનની હસ્તી ઉપર મને સંપુરણ ઇતબાર છે, અને હું બેગુમાન માંનું છું કે બીલકુલ પાપ વીનાની

દુન્યા આવશે, ચીનવદપુલ ઓળંગવામાં આવશે, ભલાં કામોનો બદલો અને ઇનામ તથા બુરાં કામોનો બદલો અને તેની સજા ખચીતજ મળશે, તેમજ બેહેસ્ત ચાલુ રેહેશે, દોજખ, એહરેમન તંથા દેવોનો નાશ થશે, ખોદા અહુર-મઝદ આખરે ફતેહમંદ ઉતરશે અને એહ-રેમન, દેવો તથા બુરાઇના ફણગાઓ સાથે માર્યો જશે.”

પવીત્ર મનથી આતશનાં કીરણો ઉપર મનન કરવાનો મીજલસને આગ્રહ કીધા પછી જરથોસ્ત જયારે એવું બોલ્યા કે “શરૂઆતમાં એક જોડે જનમેલું જોડકું હતું.........તેઓ વીચાર, શબ્દ અને કામમાં નેક તથા બુરા છે. એ બે આતમાઓમાંથી એક પસંદ કરો ભલા થાઓ અને બુરા થતા ના.” ત્યારે જરથો-સ્ત સાહેબનાં મનમાં શું હતું તે આ ઉપરથી

ખુલ્લું થાય છે. યાદ રાખજો કે હેવાનની મજાહની ભુખમાંથી માણસ હજી તો હમણાજ છુટો થાય છે, તેની અંદર હજી બુરાઈનો દેવ છે, જેનો ધીમે ધીમે નાશ કરવાની જરૂર છે; અગણીત વરસોમાંથી આપણને હજી પસાર થવાનું હશે, પણ દુખ અને પાપ વીનાની દુન્યા બચીતજ આવશે, અને સંપુરણ બહેસતનો દુરનો સ્વપનો બચીતજ પાર પડશે. એ રીતે તે મહાત્માએ બળતામાં બુરાઈ નાબુદ થયલી અને ભલાઈ અમર બનેલી જોયલી હોવી જોઈએ. **આતશ એ રીતે મુગે મોહડે અહુરની ફતેહ અને એહરેમનની પડતી જાહેર કરે છે."**

દીનકર્દના ૧૧ માં વોલયુમમાં આપણે જોઈએ છીએ કે તેઓએ આ પ્રમાણે વીચાર કીધો:—"એહરેમનને એ રીતે દુનયામાંથી ઉખેડી કાહાડવો જોઈએ; દરેક જણ

પોતાના ખાતર તેને પોતાનાં તનમાંથી બાહેર કાહાડશે, કારણ કે એહરેમનનું રેહઠાણ માણસોનાં તનોમાં છે. તેથી માણસોનાં તનોમાં તેનું જયારે રહેઠાણ છે ત્યારે તેને આખી દુનયામાંથી ઉખેડી કાહાડવામાં આવશે, કારણ કે આ દુનયામાં કોઇનાબી તનમાં જયાં સુધી દરૂજ વાસો કરશે ત્યાં સુધી એહરેમન દુનયામાં રહેશે."

હવે ઇશ્વરના ભકતની નજર સનમુખ પરદાઓ પછી પરદાઓ ઉંચકાય છે, અને આતશનાં સઘળાં કીરણોને તે સુંદર રીતે બીજના ચંદરમાની આકૃતીમાં વેહેંચાઈ જતાં જોય છે, જેઓના બંને છેડા આકાશ ભણી હોય છે. બળતું એવું ઝડપથી આગળ વધે છે અને હું ધારૂં છું કે પવન, પાણી અને બીજાં સઘળાં તત્વો કરતાં તે વધુ ઝડપી છે, કારણકે જરથોસ્ત સાહેબ પોતે તેને "સઉથી વધુ ઝડપી" જણાવે છે;

બંદગી કરનારો ઈશ્વરનો ભકત, લાલ તાજ સાથનાં કીરણોને સીતારા જેવા ઝળકતા બીજના ચાંદની આકરૂતીવાળા વાંકોમાં સુંદર રીતે વેહેંચાઇ જતાં જોઇ શકે તે આગમજ પવીત્ર કીરણો પર ચીત તદ્દન એકાગ્ર કરવાની જરૂર છે. હવે આપણે જાણીએ છીએ કે બીજનો ચાંદ આશાનું મોટું ચીન્હ છે, અને સઘળાં કીરણોના છેડા "ક્રેસેંટોની" એક સુંદર હાર છે, કે જેમાંથી નીતીના એવા ઉંચા પાઠોના પ્રકાશીત તારાઓ બાહેર પડે છે અને પોતાની પછવાડે અમર આશા ને પમરાતનો છાપ મુકી જઇને ગુમ થાય છે. હવે તેનું ચીત એવું એકાગ્ર થઇ જાય છે કે તે પોતાને ભુલી જાય છે, અને તે પછી જે ખુદાઇ સુલેહ શાંતી પંથરાઇ રહે છે તેમાં તેને પોતાને ચહડતામાં ચહડતી ખુશાલીમાં લીન થઈ ગયલો જોય છે. તેની

અંદર હવે ખુદાઈ ચીંગારી અસાધારણ તેજથી પ્રકાશે છે.

"આથરો અહુરે મઝદાઓ પુથ્ર તવ આતરશ પુથ્ર અહુરમઝદાઓ."* અહીં આપણા ધર્મની સઉથી મોતેબર ફીલસુફી ખુલ્લી થાય છે. "આતશ પવીત્ર કરનાર છે, આતશ ખોદાનો **પુત્ર** છે." આતશ પોતે ખોદા નથી, કારણ કે તે અનદીઠ અને અપરીચીત છે. જે પવીત્ર આતશ આપણે જોઈએ છીએ તે ફક્ત ખોદાઈ આતશનું એક પ્રતીબીંબ છે, કે જે અવલ આતશ આપણી અંદર તેમજ દરેક ઠેકાણે છે તેને લીધે આપણે સર્વે જીવયે છીએ, હીલચાલ કર્યે છીએ, અને હસ્તી ભોગવીએ છીએ. અંસલ આતશે ગતી પેદા કીધી હતી અને ગતી વગર આ જગત હસ્તીમાં હતે નહીં. વળી પેગંમબર કાઇસ્તે જયારે કહયું કે તે

* આતશ નીયાએશ.

"ખોદાનો પુત્ર" હતો ત્યારે તે તદન ખરો હતો, કારણકે જે ખુદાઈ ચીંગારી તેનામાં હતી તે ખોદાના અસલ આતશમાંની હતી. ખરા ખોદાનો ખ્યાલ ખાકી માણસને કદી આવી શકે નહી. માણસનાં મનમાં તેનો સઉથી નજદીકનો ખયાલ લાવનાર આપણું આતશનું ચીન્હ છે જે એકલુંજ માણસાઇ જ્ઞાનને અનંત ખોદાનો કાંઇક ઝાંખો ખ્યાલ આપી શકે છે. આયંદે ઇશ્વરના ભકતનો આત્મા સમાધીમાં એવો તો લીન થઇ જાય છે કે આતશને તેનાં સઘળાં ભઉતીક સ્વરૂપમાંથી તે મુકત થયલો જોય છે, અને એ આતશમાં તે ખુદ ખોદા નહી પણ તે ખુદાઇ હસ્તીનું ફકત પ્રતીબીંબ જોય છે કે જે ખુદાઇ હસ્તી આપણી અકલની બાંધવામાં આવેલી હદને લીધે આપણે કદી પણ પુરેપુરી પીછાણી શકતા નથી, અને જેને આપણે બીજાં કોઇ પણ

નામની ગેરહાજરીમાં "આતશ" એવું નામ આપયે છીએ.

બંદગી કરનારો ઈશ્વરનો ભકત તુરતજ પગે પડે છે, સઘળી નયામતોના બક્ષનાર આગળ પોતે કેવો નાચીઝ છે તે વીષે તે ખાત્રીપુર્વક બને છે, અને અશો સ્પીતમ જરથોસ્તનો પાડ માને છે, જેણે આપણને ખુદાઇ જ્ઞાન આપ્યું છે.*

દીનકરદમાં લખેલું છે કે "અને જયારે કોઇબી માણસ રાત્રીના ત્રીજા ભાગ દરમયાન આતશ અંદર બળતો રાખે છે, ત્યારે સઘળી બુરી શકતીઓ તેથી દરેક ઠેકાણે નાબુદ થાય છે." (૨) અને જયાં સુધી આતશ બળતો રહે છે, ત્યાં સુધી દરેક ઠેકાણે તે આતશ અંધકારની સામો થાય છે, તેનો તદન નાશ કરે છે, અને તેની હસ્તી નાબુદ કરે છે.

* એરવદ મસાનીની "જરથોસ્તી ધર્મ ક્રીયા."

(૩) તેથી વળી આત્મીક દુનયામાં કોઇનેબી અંધકાર તોડવા અને તેને નાબુદ કરવા માટે મદદ મળે છે. (૪) અને તે રોશની કે જે અંધકાર નાબુદ કરે છે તે ઉપર આત્મીક દુનયામાં ચહડે છે, અને માણસના આત્માને રોશન તથા સુખી કરે છે."

આપણે જાણીએ છીએ તેમ આતશ તવારીખની શરૂઆતથી પવીત્ર લેખાતો આવયો છે. પુરાણા કાળમાં આતશને પવીત્ર લેખનારા કાંઈ આપણા શુરવીર બાપદાદાઓ એકલાજ હતા નહી, પણ છેક પુરાણા કાળથી ઘણી પ્રજાઓએ આતશને પવીત્ર લેખ્યો છે. ઇજીપશયનો પોતાનાં દરેક મંદીરમાં આતશ રાત દીવસ બળતો રાખતા હતા. ગ્રીકો અને રોમનો પણ એજ મીસાલ પોતાનાં સઘળાં શહેરો તથા ગામડાંઓમાં આતશ બળતો રાખતા

હતા. મેક્ષીકનો અને પીરૂવીઅનો પોતાના "પ્રજાકીય આતશ" ને મોટા પીરેમીડોપર બળતો રાખતા હતા. કેહેવાતી "નીરંતર બળતી બતીઓ" જે કેટલાંક બાઇઝેનટાઇન તથા કેથોલીક દેવળોમાં જોવામાં આવે છે, તે આતશે માણસના જીગર અને કલપનામાં હંમેશાં જે ઘર ઘાલ્યું છે તેનો વધુ પુરાવો છે. રોમ મધેની સર્વથી પવીત્ર જગયા "Regia" તરીકે ઓળખાતી હતી, જેની ઉપર વેસતાનું દેવળ હતું જયાં પવીત્ર આતશ રાત દીવસ બળતો હતો. કોઇબી ગ્રીક અથવા રોમન એક આતશની મશાળ સાથે લીધા વગર સરહદ ઓળંગતો હતો નહીં કે જે મશાળપર આતશ રાત દીવસ રોશન રહેતો હતો. અસલી ગ્રીસમાં ખરેખર તો દરેક ચુલો એક કેબળા બરાબરનો હતો.* પુરાણા

* Wadia's Message of Zoroaster.

વેદાંતમાં પણ શીખવ્યું છે કે **અગનીદેવ** ઉત્પતીનું મુળ છે.

(અગની! ઓ તું દેવ, જે દોલત મેળવવાના સઘળા હુન્નરો જાણે છે તે તું અમોને સારાં નસીબ મારફતે દોલત બક્ષ! જે તકસીરો માટે તું અમારી સાથે ગુસ્સે થયો છે તે સઘળા તકસીરોમાંથી અમોને મુકત કર. તારી પુંજા માટે એક સઉથી સરસ ભજણ અમો તારે માટે તઇયાર કરીશું.)–**રીગવેદ.**

પ્રકરણ ૫ મું.

ગુપ્ત વિદ્યા.

ગુપ્ત વિદ્યા અને ધર્મનાં રહસ્યોમાં ઇશ્વરને હમેશાં અગ્ની તરીકે જણાવેલો છે. અધ્યાત્મીક દુન્યાપર અમલ ચલાવતા દેવોનાં નામોમાં અગ્ની, વરૂણ, વિગેરે દેવોનાં નામો આપણને નજરે પડે છે. હીંદના ધાર્મીક મહાપુરૂષોમાં સૌથી મહાન ગણાતા શંકરાચાર્ય જણાવે છે કે અગ્ની એક એવો દેવ છે, જે વખત ઉપર સતા ચલાવે છે. ઇશ્વરને આપણે એક ધકધકતા અગ્નીના રૂપમાં પણ જોઇએ છીએ. વીશ્નુ ભગવાન પોતાના છેલ્લા અવતારમાં કલ્કી રૂપે સફેદ ઘોડા ઉપર અગ્નીમાંથી ઉત્પન થશે એમ જણાવવામાં આવ્યું છે. આત્મીક વિદ્યામાં અગ્નીને સૌથી સ્વચ્છ 'ઇથર' તરીકે જણાવેલો છે. આ ગુપ્ત ધર્મમાં

એ જાતના અગ્ની જણાવેલા છે. એક અણદીઠ અગ્ની જે અધ્યાત્મીક સૂર્યમાં રહેલો છે, અને બીજો આપણા સૂર્ય અને દુનીયામાં દેખાતો દૃશ્ય અગ્ની છે. બ્રહ્મને પણ અગ્ની–દેવ તરીકે ગણવામાં આવ્યો છે, અને હીંદુ ધર્મમાં અગ્નીને એક પ્રકાશીત દેવ તરીકે જણાવેલો છે, કે જેમાંથી સહસ્ર ઝળઝળીત કીરણોનો પ્રકાશ પડે છે અને જેનાં માનમાં કેટલાક બ્રાહ્મણો હાલ પણ અગ્નીને આખો વખત પ્રજવલીત રાખે છે.*

* "Secret Doctrines" by Madame Blavetsky.

પ્રકરણ ૬ ઠું.

આતશનો ચીતાર.

આતશનાં જુદાં જુદાં સઘળાં તત્વોનો બરાબર ખ્યાલ આપે તેવું આતશનું ચીત્ર પાડવાનું મારા ધારવા પ્રમાણે નહી બની શકે તેવું છે. મહાન રસકીને જે ઉગતાં પાતરાં ચીતારવાની મુશકેળીઓ લખેલી છે તે મુશકેલીઓ સાથે આતશના આત્મીક ભેદભરમોનો ખયાલ કરો, અને તેનું ચીત્ર પાડવાનું કામ અઠંગ ચીતારા માટે પણ ખચીતજ મુશ્કેલ લાગશે. આતશનું દરેક સ્વરૂપ બારીકીથી જોડાઇ અને ભેળાઇ ગયલું છે. તેની સંપુર્ણ અકયતામાં તરેહવાર પ્રકારની વીચીત્રતા માલમ પડે છે. તેના કીરણ ઉપર તમો નજર દોડાવો અને તેનો ધુમાડો તમારી નજર આગળથી ગુમ

થઇ જશે. ધુમાડા ઉપર નજર કરો અને ચીણગારી ગુમ જઇ થશે. ચીણગારી ઉપર નજર કરો, અને રંગ ગુમ થઇ જશે. રંગ ઉપર નજર દોડાવો અને તેની રોશની નાબુદ થઇ જશે. રોશની ઉપર નેગાહ કરો, અને તેની હુસતી તથા આત્મા નાબુદ થશે. તેની ચપળતા અને જુવાની તથા આતમા ઉપર નજર કરો, અને તેની સચાઇ તથા તેનો નીતીનો પાઠ ભુલાઇ જશે. તેની સચાઇ ઉપર અને તે જે નીતીનો પાઠ શીખવે છે તે ઉપર મનન કરો, અને તમોને સઘળું ભયભીત રીતે ગુંચવાઇ ગયલું માલમ પડશે. એ રીતે મહાન ઉસતાદ ચીતારાઓ જેઓ સઘળી ચીજોનાં ભીતરમાં બારીકીથી ઉતરેલા હતા અને જેઓની લાયકાત હદ વગરની હતી, તેઓએ વટીક તદન નાસીપાસ થઇને આતશને ચીતારવાની કોશેશ છોડી દીધેલી જણાય છે.

આપણો પવીત્ર આતશ જેને અશો જરથોશતે પોતાનાં મોટાં ડાહાપણથી સઉથી ઉંચી કીસમનો અને સઉથી પવીત્ર ચીનહ તરીકે ધાર્યો હતો અને જેને ચીનહ તરીકે ગ્રહણ કરવા માટે તેણે સઉથી વધુ લાયક ધાર્યો હતો તેનાં સ્વરૂપો આવાં છે. અને આપણે જયારે તેની મારફતે સઘળી ચીજોના તે મહાન બનાવનારને નમન કર્યે છીએ ત્યારે આપણે યાદ રાખવું જોઇએ કે એવાં એક ચીનહની મદદથી આપણે તે અનંત ઇશ્વરની પ્રાર્થના કર્યે છીએ કે જે પવીત્ર, સઘળી ચીજોને શુધ્ધ કરનારા અને દેહેશત તથા માન ઉતપન કરનારાં ચીનહમાં તે મહાન ઇશ્વરનો અંશ દરેક રીતે સમાયલો છે.

આપણા

પવીત્ર આતશ.

જ. દા. શરાફ.